



# HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY


ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 14, Issue: 3, August 2022


www.historystudies.net

## PARİS SULH KONFERANSI'NDA ANADOLU TOPRAKLARI ÜZERİNDE YUNAN-İTALYAN REKABETİ VE BÜYÜK GÜÇLERİN TUTUMU

*The Greek-Italian Rivalry on The Anatolian Lands And Attitude Of The Great  
Powers At The Paris Peace Conference*

**Dr. Aydın Özgören** 

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı  
aydinozgoren@yahoo.fr

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article  
Geliş Tarihi-*Received Date* : 11.04.2022  
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 09.08.2022  
DOI Number  : 10.9737/hist.2021.1095

*Atf – Citation:*

Aydın Özgören, "Paris Sulh Konferansı'nda Anadolu Toprakları Üzerinde Yunan-İtalya Rekabeti ve Büyük Güçlerin Tutumu", *History Studies*, 14/3, Ağustos 2022, s.585-612.





## PARİS SULH KONFERANSI'NDA ANADOLU TOPRAKLARI ÜZERİNDE YUNAN-İTALYAN REKABETİ VE BÜYÜK GÜÇLERİN TUTUMU

**The Greek-Italian Rivalry on The Anatolian Lands And Attitude Of The Great Powers At The  
Paris Peace Conference**

**Dr. Aydın Özgören**

### Öz

1910 yılında Yunanistan Başbakanı olan Eleftherios Venizelos I. ve II. Balkan Savaşlarında ülke topraklarını genişletmiş ve Megali İdea fikrine ulaşmak için her türlü fırsatı değerlendirmiştir. I. Dünya Savaşı başladığında Venizelos bu savaşı Büyük Yunanistan fikrini gerçekleştirmek için iyi bir fırsat olarak değerlendirmekteydi. Venizelos mevcut durumu iyi bir politikacı refleksi ile okumuş ve savaşın sonunda nimetlerden yararlanmak için savaşa İngiltere ve Fransa'nın yer aldığı blokta girmek için her türlü gayreti sarf etmiştir. Venizelos bu düşünce doğrultusunda savaşa İtilaf devletlerinin safında girmiştir. Savaşta galip devletlerin yanında yer alması ve savaşa son anda dâhil olmasına rağmen İtilaf devletlerinin savaşı kazanmasında göstermiş olduğu yararlılıklar dolayısıyla savaş sonrasında Venizelos'un Batı Anadolu toprakları dâhil birçok bölgede toprak talepleri söz konusu olmuştur. Venizelos söz konusu toprak taleplerini 18 Ocak 1919 tarihinde Paris'te açılan Paris Sulh Konferansı'nda dile getirmiştir. Paris'te toplanan Sulh Konferansında Batı Anadolu toprakları üzerinde yaşanan en büyük tartışmalar savaş öncesinde ve savaş sırasında İtalya'ya bu topraklar üzerinde verilen sözlerle aynı şekilde Yunanistan'ın savaşa dâhil olması için verilen sözler üzerinde olmuştur. Makalede Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivi (Les Archives du Ministère des Affaires Étrangères Français-AMAEF) bünyesinde bulunan ve Paris Sulh Konferansı'nda Yunanistan'ın taleplerini görüşmek üzere kurulan komisyon tutanakları incelenmiş ve Büyük Güçlerin Anadolu toprakları üzerindeki düşünceleri, İtalyanlara karşı tutumları ve İzmir'in işgalinin perde arkası anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu açıdan konuya yeni bir bakış açısı getirdiği için makale önem arz etmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Yunanistan, Venizelos, İtalya, İzmir, Oniki Ada, Paris Sulh Konferansı

### Abstract

Eleftherios Venizelos, who became the Prime Minister of Greece in 1910 expanded the territories of Greece and took every opportunity to reach the idea of Megali Idea during the Balkan Wars. When World War I erupted, Venizelos considered this war as a golden opportunity to realize the idea of Great Greece. Venizelos evaluated the then-current situation with a capable politician reflex and made every effort to enter the war in order to benefit from the prizes at the end of the war in the bloc where England and France took place. In line with this idea, Venizelos entered the war on the side of the Allies. Despite the fact that he was on the side of the victorious states in the war and was involved in the war at the last moment, Venizelos had territorial demands in many regions, including the Western Anatolian lands due to his contributions to the Allies side in winning the war. Venizelos expressed his aforementioned territorial demands at the Paris Peace Conference, which was inaugurated in Paris on January 18, 1919, and was organized to prepare the draft agreements that would ensure peace after the war. At the Paris Peace Conference, one of the biggest obstacles that Greece faced with regard to its territorial claims, especially in the Western Anatolia region, was Italy's overlapping claims on this region. In this article, the records of the commission established to discuss the demands of Greece at the Paris Peace Conference and which are stored within the archives of the French Ministry of Foreign Affairs (Les Archives du Ministère des Affaires Étrangères Français-AMAEF) of the commission were examined and it was tried to shed light on the thoughts of the Great Powers on Anatolian lands, their attitudes towards the Italians and backdrop of the invasion of İzmir. Informations about some sessions of these commission meetings are partially discussed in some studies. However, in these studies, the records of the meetings where the Greek demands were discussed were not given in detail with a holistic manner as in this study. In this respect, the article is important in terms of bringing a new perspective to the subject.

**Keywords:** Greece, Venizelos, Italy, İzmir, Dodecanese, Paris Peace Conference

## Giriş

Girit'in Yunanistan'a bağlanması için uzun süre mücadele etmiş olan Eleftherios Venizelos 1910 yılında Atina'ya gelip başbakan olduğunda Büyük Yunanistan düşüncesini uygulamaya koymak için eline büyük bir fırsat geçmişti. Bu ilk fırsatı 1912'de Balkan Savaşları ile elde etmiş ve Osmanlı Devleti'nin İtalya ile savaşını fırsat olarak değerlendirip Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ ile ittifak yapmıştır. Bu ittifak içerisinde Yunanistan I. Balkan Savaşı'ndan sonra Girit ile birlikte Selanik dâhil Güney Makedonya, Güney Epir ve İtalya'nın elindeki Oniki Ada dışındaki neredeyse bütün Ege adalarını ele geçirmiştir. Yunanistan böylece hem topraklarını hem de nüfusunu neredeyse iki katına çıkarmıştır.<sup>1</sup>

Yunanistan, II. Balkan Savaşı neticesinde topraklarını daha da büyütmüş, ülke nüfusu 400 bini Müslüman ve 100 bini Yahudi ve yabancı olmak üzere 5 milyona yükseltmiştir. Venizelos'un iktidara geldiği 1910 yılında Yunanlar Girit'in, Makedonya'nın ve Ege Adalarının Yunanistan'a bağlanması konusunda umutsuzdu. Kıbrıs'ı ve Makedonya'yı ise tamamen kaybetmiş olarak kabul ediyordu. Ancak Venizelos bu umutları büyük bir gayretle yeşertmeyi başarmıştır.<sup>2</sup>

I. Dünya Savaşı başladığında Venizelos için yeni bir fırsat kapısı daha açılmıştı. Ancak bu savaşta Venizelos hedeflerine ulaşabilmek için geleneksel düşmanları olan Osmanlı ve Bulgaristan'ın yer aldığı ittifakın karşısında olan oluşumun içinde olmaya çalışacaktı. Eğer bu ülkeler İtilaf devletleriyle bir anlaşma yoluna giderse bu Helenizm'in sonu demektir. Çünkü Venizelos'a göre İtilaf devletleri Bulgarlara Selanik'i de dâhil ettikleri bir bölgeyi verecek ve Anadolu'daki Rumların Türklere karşı savunmasız kalmasına neden olacaktı.<sup>3</sup>

Başbakan Venizelos, İtilaf devletlerinin bu savaştan galip çıkacaklarına inandığı için 18 Ağustos 1914'te Türkler'e karşı Yunan yardımını teklif etmiştir. Büyük Britanya Dışişleri Bakanı Grey ve Churchill bu teklife sıcak bakıyordu. İngilizler Yunanistan'a, Türkiye'ye karşı birlikte hareket etmeyi teklif etmiş, hatta Kral Konstantin ile Yunanistan'daki İngiliz Deniz Ateşesi Albay Kerr bu konuda görüşmüştür. Ancak Kral Konstantin bu birlikteliğin ancak Türkiye'nin Yunanistan'a saldırması durumunda geçerli olacağını bildirmiştir.<sup>4</sup>

10 Kasım 1914'te İtilaf devletleri Yunanistan'a, Sırbistan'a askeri destekte bulunması şartıyla Valona hariç Arnavutluk'un güney kesimini vermeyi teklif etmiştir. Ancak Venizelos bu teklifi Yunanistan'ın Bulgaristan ile olan sınırına Romanya'nın garanti vermemesi dolayısıyla derhal reddetmiştir. Böylece 23 Ocak 1915'e kadar süreç netlik kazanamamıştır.<sup>5</sup>

23 Ocak 1915'te İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, Atina'daki Britanya Orta Elçisi Sir Francis Elliot'a telgraf çekerek, "İtilaf devletleri yanında savaşa katılması halinde Yunanistan'a Batı Anadolu kıyılarında çok önemli toprak ödünü verileceği" yönünde öneride bulunması talimatı vermiştir.<sup>6</sup> İngiliz Büyükelçisi, Venizelos'a eğer Yunanistan Sırbistan'ın yanında yer alırsa, bunun karşılığında Bulgaristan'a Makedonya'da imtiyazlar verdirilebileceğini söylemiştir. Venizelos bunun üzerine Kral'ı savaşa girilmesi için ikna etmeye çalışmıştır. Ancak Venizelos bu konuda başarılı olamamıştır.<sup>7</sup> Venizelos, savaşa İtilaf devletleri safında girme konusunda

<sup>1</sup> Şükrü Sina Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 199, s.33.

<sup>2</sup> G.S. Frangoudis, *L'Hellénisme en lutte contre l'Orient et l'Occident: les traités de Sèvres et de Lausanne; appel aux nations libérales*, Atina 1925, s.178, 179.

<sup>3</sup> Age, s.186,187.

<sup>4</sup> Ahmet Özgiray, "Yunan Amaçları ve İtilaf Devletleriyle Birlikte Türkiye Üzerine Çevirdikleri Entrikalar 1914 1919", *Atatürk Yolu Dergisi*, C.I, Yıl 1989, s. 550.

<sup>5</sup> Agm, s.550.

<sup>6</sup> Michael Llewellyn Smith, *Yunan Düşü*, Çev. Halim İnal, Ayraç Yayınları, Ankara 2002, s.59.

<sup>7</sup> Özgiray, *agm*, s. 551.

Yunan Kralı Konstantin'i ikna etmek amacıyla 30 Ocak 1915'te sunduğu raporda 800 bin Rum'un yaşadığı Batı Anadolu'da Yunanlara verilecek bölgenin sınırlarından bahsetmiştir.<sup>8</sup>

Atina Ortaelçisi İngiliz Elliot 12 Nisan 1915'de İtilaf devletleri adına Venizelos'a sunduğu bir notada "... Türklere karşı savaşa katılma bedeli olarak Yunanistan'a Ocak ayında vad edilen Aydın vilayeti dâhilindeki araziye garanti etmeye hazır olduklarını" bildirmiştir. Elliot bu teklifin ancak harbe derhal katılmak şartıyla geçerli olduğunu da şifahen ilave etmiştir.<sup>9</sup> Ancak Bulgaristan'ın savaşa katılması üzerine İngiltere'nin Selanik'e asker çıkarmasına Venizelos'un itiraz etmemesiyle başlayan Kral ile Venizelos arasındaki gerginlik Venizelos'un başbakanlıktan ayrılmasıyla neticelenince Elliot'un teklifi de askıda kalmıştır. Bu durum 1916 yılına kadar devam etmiştir. Romanya'nın da savaşa katılacağı bir sırada, Venizelos Selanik'e çekilerek orada ayrı bir hükümet kurmuştur. Kuzey Yunanistan ile Adalar Venizelos'u desteklemiştir. Ayrıca Venizelos, Yunanistan'ın İtilaf devletleri yanında savaşa katıldığını da ilan etmiştir. İtilaf devletleri Venizelos'un teşebbüsünden hoşnut kalmakla beraber, Kral'ı işbaşından uzaklaştırmadıkça arkalarından emin olamayacaklarını gördüklerinden nihayet 1917 Haziran'ında Atina'ya İngiliz ve Fransız askerleri çıkarılmıştır. İki devlet Kral Konstantin'den tahttan çekilmesini istemiştir. Kral bu baskılara dayanamayarak 12 Haziran 1917 tarihinde istifa etmiş ve yerini oğlu Aleksandr'a bırakıp tahttan çekilmiştir. Venizelos, Selanik'ten Atina'ya gelmiş, 27 Haziran 1917 tarihinde başbakanlık görevini alarak yeniden hükümeti kurmuştur. Hükümeti kurduktan hemen sonra seferberlik ilan etmiş ve Yunanistan İttifak devletlerine savaş açmıştır.<sup>10</sup>

Venizelos, Ağustos 1917'de Yunan Meclisinde yaptığı bir konuşmada kendisinin I. Dünya Savaşı'nın başından beri yürüttüğü politikanın bir sonucu olarak İtilaf devletleri tarafında yer almayı başardığını, dış siyasette bu kararın sadece bir araç olduğunu ve kısa bir süre sonra Batı Anadolu'daki Yunan taleplerinin bahse konu devletlerce kabul edileceğini söylemiştir.<sup>11</sup>

Venizelos'un talep ettiği topraklar için karşısındaki en büyük engel daha önce bu toprakların vaadedildiği İtalya olmuştur. Yayılmacı bir siyasetinin sonucu olarak Trablusgarp'ı işgal eden İtalya, Osmanlı Devleti ile 18 Ekim 1912'de yaptığı Uşi Anlaşması ile Trablusgarp, Rodos ve Oniki Ada'yı almıştı. Rodos ve özellikle Oniki Ada'ya yerleşmiş olmak İtalyan yayılmacılığına cesaret vermişti.<sup>12</sup>

İtalya, Trablusgarp savaşından sonra bütün dikkatini Anadolu'nun güney sahillerine çevirmiştir. İtalya bu tarihlerde iki ülke ilişkilerini tesis etmek amacıyla İstanbul'a Camillo Garroni'yi elçi olarak atamıştır. İtalyan dışişleri bakanlığı İtalya'nın Akdeniz siyasetini belirlemek amacıyla "Temel Program" ismiyle bir program hazırlamıştır. İtalya diğer emperyal ülkelerin tatbik ettiği bir siyaset takip ederek Akdeniz'de nüfuz alanları oluşturmaya çalışmıştır. Bu kapsamda Akdeniz'de stratejik olarak belirlediği liman şehirlerinde banka şubeleri açarak, ticari ilişkiler kurarak ve mahalli haberleşmeyi geliştirerek alana nüfuz etmeyi amaçlamıştır. İtalya daha gerçekçi bir hedef için işgali altındaki Oniki Ada ve civarındaki kıyı bölgelerine öncelik vermiştir. Bu fikrin savunucularından İtalyan Dışişleri Bakanı Sangiuliano 21 Ocak 1913'te Kral'a ve Başbakan Giovanni'ye bir rapor sunarak İtalya'nın Osmanlı Devleti'ne yönelik izlemesi gereken politikanın ana hatlarını ortaya koymuştur. İtalya görünürde Osmanlı

<sup>8</sup> Léon Maccas, *L'hellénisme de l'Asie-Mineure*, Berger-Levrault, Paris 1919, s. 156.

<sup>9</sup> Gotthard Jaeschke, *Kuruluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, TTK, 3. Baskı, Ankara 2011, s.60.

<sup>10</sup> Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, Kronik Yayınları, İstanbul 2018, s.110.

<sup>11</sup> *Cinq Ans d'Histoire Grecque 1912-1917*, Discours prononcés à la Chambre des députés en août 1917 par E. Venizélos, N. Politis, E. Répoullis, G. Cafandaris, Fransızca Çev. M. Maccas Léon, Berger-Levrault Matbaası, Paris, s. 23.

<sup>12</sup> Mevlüt Çelebi, *Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s.2.



topraklarının bütünlüğünden yana idi. Ancak diğer Büyük Güçlerin Osmanlı topraklarından pay alma mücadelesi İtalya'yı daha sonra buna yönelik yeni bir siyaset belirlemeye itmiştir.<sup>13</sup>

Bölgedeki güç dengelerini değiştirecek olan I. Dünya Savaşı başladığında İtalyan hükümeti 3 Ağustos 1914'te Avusturya'nın Sırbistan'a saldırmasını gerekçe göstererek savaşa müttefiklerinin yanında katılmayacağını, tarafsız kalacağını bildirmiştir. İtalya'nın İtilaf devletleriyle pazarlık yapma ihtimaline karşı Almanya, İtalya'ya bazı ödünler vermek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda Avusturya'nın muhalefetine rağmen 10 Mayıs 1915'te İtalyan taleplerini kabul etmiştir.<sup>14</sup> Ancak, 26 Nisan 1915'te İtilaf devletleri Almanya'dan önce davranarak İtalya Devleti ile anlaşmıştır.<sup>15</sup> Büyük Britanya, Fransa ve Rusya ile yapılan gizli Londra Anlaşmasına göre İtalya Güney Tirol, Trentino, Grizia, Gradisca, Trieste, İstria'ı, başlıca Dalmaçya adalarını, Dalmaçya eyaletinin güneyini, Sazan ve Avlonya'yı, Oniki Adayı, Osmanlı Devleti bölünecekse Antalya'yı alacaktı.<sup>16</sup> İtalya kendisine verilen sözler karşılığında 3 Mayıs 1915'te Üçlü İttifaktan ayrıldığını duyurmuş ve 23 Mayıs 1915 tarihinde Avusturya'ya savaş ilan etmiştir.<sup>17</sup>

İtalya, Nisan ve Mayıs 1916'da İngiltere, Fransa ve Rusya'nın kendi aralarında yapmış olduğu gizli anlaşmalarda yer almamaktaydı. İtalya her seferinde Ortadoğu'da ve Anadolu topraklarında pay sahibi olabilmek için Müttefikleri ile masaya oturmak istiyordu. Bu fırsatı ancak Rusya'da çıkan Şubat (Mart) 1917 İhtilali sonrası yakalamış ve Müttefikleri ile bir masa etrafında buluşabilmiştir. İtalya, Büyük Britanya ve Fransa ile 19-21 Nisan 1917 tarihinde St. Jean De Maurienne'de görüşmeler yapmış ve nihayetinde İtalya ile ilgili çeşitli kararlar alınmıştır. Buna göre İtalya 1916'da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılmış olan anlaşmaları kabul etmiştir. Buna karşılık Mersin hariç, Antalya, Konya, Aydın ve İzmir bölgeleri İtalya'ya verilmiştir. Büyük Britanya ve Fransa İzmir'de birer serbest liman kurabileceklerdi. Aynı şekilde İtalya da Mersin, İskenderun, Hayfa ve Akka'da serbest limana sahip olacaktı. Bu anlaşmanın yürürlüğe girmesi Rusya'nın da onaylamasına bağlı tutulmuştur. Ancak Rusya Geçici Hükümeti iktidardan düşünceye kadar bunu onaylamamıştır.<sup>18</sup>

Makalede I. Dünya Savaşı sonunda 18 Ocak 1919 tarihinde organize edilen Paris Sulh Konferansı'nda Yunanistan'ın Batı Anadolu'da toprak talepleri ve bu bölgede İtalya'ya daha önce Büyük Güçler tarafından söz verilen topraklar üzerinde yaşanan tartışmalar ele alınacaktır. Makalede ayrıca Büyük Güçlerin Yunanistan ve İtalya arasında yaşanan mücadelede hangi tutum içerisinde olduğu incelenecektir. Yunan taleplerinin hangi temeller üzerine inşa edildiği, Yunan taleplerinin görüşüldüğü komisyonda bulunan Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Fransa ve İtalyan temsilcilerinin bu taleplerle ilgili ne gibi düşüncelerinin olduğu ve nihayetinde yaşanan tartışmaların ne olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivi (Les Archives du Ministère des Affaires Etrangères Français-AMAEF) bünyesinde bulunan Paris Sulh Konferansı'nda Yunanistan'ın taleplerini görüşmek üzere kurulan komisyon tutanakları incelenmiş ve Büyük Güçlerin Anadolu toprakları üzerindeki düşünceleri, İtalyanlara karşı tutumları ve İzmir'in işgalinin perde arkasındaki gelişmeler anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu komisyon toplantılarının çeşitli oturumlarına ait bilgilere bazı çalışmalarda kısmen yer verilmiştir. Ancak Yunan taleplerinin görüşüldüğü toplantıların görüşme tutanakları makalede yer aldığı şekliyle bütüncül bir anlayışla ayrıntılı olarak incelenmemiştir. Bu açıdan makale konuya yeni bir bakış açısı getirmesi açısından önem arz etmektedir.

<sup>13</sup> Age, s.3.

<sup>14</sup> Armaoğlu, age, s.74.

<sup>15</sup> Age, s.74.

<sup>16</sup> Age, s.75.

<sup>17</sup> Age, s.75.

<sup>18</sup> Age, s.110.



## 1. Venizelos'un 30 Aralık 1918 Tarihli Memorandumu

I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte galip devletlerin savaş öncesinde uyuşan menfaatlerinin bazı bölgelerde çatışmaya dönme ihtimali söz konusuydu. Yeni bir çatışma alanı oluşturulmaması ve galibiyetten elde edecekleri faydaların zarar görmemesi amacıyla yapılması planlanan barış taslağının bir an önce mağlup devletlere dikte edilebilmesi için Paris'te bir konferans düzenlenmesi kararı alınmıştır. 18 Ocak 1919'da açılmış olan bu konferansta 27 devlet temsil edilmiştir.<sup>19</sup>

Ön barış hazırlıklarının ve taslak metinlerinin çıkartılıp daha sonra kesin barış anlaşmasının imzalanması için toplanan konferansta genel çıkarları söz konusu olan ve savaşan güçler olarak sayılan Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japonya'ya tüm toplantılarda ve komisyonlarda yer alma hakkı tanınmıştır. Daha özel çıkarları olan Belçika, Brezilya, Britanya Dominyonları, Hindistan, Çin, Küba, Yunanistan, Guatemala, Haiti, Hicaz, Honduras, Liberya, Nigarakua, Panama, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırbistan, Siam, Çekoslavakya Cumhuriyeti gibi ülkeler kendileriyle ilgili meselelerin tartışıldığı toplantılara katılabileceklerdi. İtilaf devletlerinin düşmanları ile aktif savaşmamış ancak onlarla diplomatik ilişkileri kesen Bolivya, Ekvator, Peru, Uruguay gibi ülkeler ise kendilerini ilgilendiren meselelerin tartışılacağı oturumlarda yer alacaklardı. Tarafsız ülkeler ve yeni oluşturulacak ülkeler kendilerini doğrudan ilgilendiren meselelerin ele alınacağı özel olarak tertip edilmiş toplantılarda Büyük Güçlerin daveti üzerine ya sözlü olarak ya da yazılı olarak dinlenecekti.<sup>20</sup>

Konferans'ta ABD, Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japonya 5 üye ile; Belçika, Brezilya, Sırbistan 3 üye ile; Çin, Yunanistan, Hicaz, Polonya, Portekiz, Romanya, Siam, Çekoslavakya 2 üye ile; Küba, Guatemala, Haiti, Honduras, Liberya, Nigarakua, Panama, Bolivya, Ekvator, Peru ve Uruguay 1 üye ile temsil edilecekti. Tam yetkili temsilcilerin sayısı bahsedilen sayıları geçmeyecek şekilde, her delegasyonun kendi içinde temsilcilerle ilgili bir rotasyon yapma hakkı olacaktı.<sup>21</sup>

Ülke delegasyonlarında gerekli hallerde teknik temsilciler de bulunabilecekti. Bu temsilcilere katılacakları toplantılarda sadece sorulan sorulara cevap verme hakkı tanınmıştır. Konferansı ev sahibi sıfatıyla Fransa Cumhurbaşkanı açacaktı. Tam yetkili temsilcilerden ayrı ve Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japonya'dan birer temsilcinin olacağı bir sekreteryaya kurulacaktı.<sup>22</sup>

Konferansın daha etkin çalışabilmesi ve meselelerin daha kısa süre içerisinde bir sonuca bağlanması amacıyla oluşturulan delegasyon üyeleri, konferansta yerine getirdikleri işlemlere göre dört kategoriye ayrılmıştı: Tam yetkili delegeler, delegeler ve teknik danışmanlar, teknik uzmanlar, genel sekreterlik.<sup>23</sup>

Tam yetkili temsilcilerin haricinde konferansa sunulan dilekçe, memorandum ve belgeyi vs. kabul edip tasniflemek sekreteryanın işi olacaktı. Bu belgelerin kısa özeti yapıp listesi tutulacak ve tam yetkili temsilcilere dağıtılacaktı.<sup>24</sup> Tam yetkili temsilciler, konferansın onayı ile teknik delegelerine, açıklamalarına ihtiyaç duyulan bir konu hakkında doğrudan açıklama yapma hakkı tanıyabilecekti. Konferans'ın uygun görmesi halinde belirli bir sorunun teknik incelemesi için

<sup>19</sup> "Le droit de l'Arménie", *L'Humanité*, 12 Mart 1919.

<sup>20</sup> La Bibliothèque de Documentation Internationale Contemporaine (BDIC), Conférence de la Paix, Règlement, 18 Ocak 1919, s.1.

<sup>21</sup> *Agb*, s.1.

<sup>22</sup> *Agb*, s.2.

<sup>23</sup> *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Paris Peace Conference, 1919, United States Government Printing Office, C. III, Washington, 1943, s.1.*

<sup>24</sup> Conférence de la Paix, s.3.

teknik delegelerden oluşan bir komisyona rapor sunma ve çözümler önerme görevi verebilecekti.<sup>25</sup>

Başlangıcında organizasyonun amacı ve prosedürü gibi konularda karmaşa söz konusuydu. Savaşın galibi dört büyük ülke İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD önce bir ön konferans toplayıp ne tür şartlar öne süreceklerine karar vermeyi ancak ondan sonra tam olarak konferansa başlama düşüncesindeydiler. Ancak savaşın galipleri safında yer alan Japonya gibi uzak doğuda bir güç, Sırbistan ve Belçika gibi daha küçük güçler söz konusuydu. Bunların ön görüşmede yer almaması rahatsızlık yaratacaktı. Başlangıçta Büyük Güçler ilk toplantılarına Japonya'yı da davet etmiş, İtilaf devletleri safında yer almış küçük ve tarafsız devletleri görmezden gelmişti. Daha sonra Büyük Britanya, Fransa, İtalya, ABD ve Japonya'nın başbakan ve dışişleri bakanlarından oluşan ve ismi "Onlar Konseyi" olan bir heyet oluşturulmuştur. Ancak 1919'un Mart ayında konferansta kritik konular görüşülmeye başlanıldığında Japonya devreden çıkartılarak sadece Lloyd George, Clemenceau, Wilson ve İtalyan Başbakanı Orlando'nun içerisinde olduğu "Dörtler Konseyi" kurulmuştur.<sup>26</sup>

Paris Sulh Konferansı'nda ABD, Delegasyon Başkanı olarak Başkan Wilson, Dışişlerinden Sorumlu Devlet Sekreteri ve tanınmış hukukçu Robert Lansing, Amerika'nın Fransa elçisi Henry White, Wilson'un yakın arkadaşları Albay Edward Haouse ve General H. Bliss tarafından temsil edilmiştir.<sup>27</sup> İngiliz Heyeti D. Llyoyd George, Salisbury Lordu'nun yeğeni ve 1902-1905 arasında Başbakanlık yapmış ve bu dönemde Fransa ile iyi ilişkiler kurmuş olan Dışişleri Bakanı Arthur Balfour, Kolonilerden Sorumlu Devlet Bakanı Bonar Law, Mısır ve Güney Afrika İngiliz Yüksek Komiserliği yapmış olan Viscount Milner, İngiliz İşçi Partisi temsilcisi G.N. Barnes ve Havacılık ve Savaş Bakanı Winston Churchill'den oluşmaktaydı.<sup>28</sup> Fransa heyeti ise Savaş Bakanı ve Başkan Georges Clemenceau, Dışişleri Bakanı Pichon, Ekonomi Bakanı Klotz, Franco-Amerikan Savaş İşlerinden Sorumlu Genel Komiser André Tardieu, Büyükelçi Jules Cambon, Müttefik Orduları Başkomutanı Marchal Foch'dan oluşmaktaydı.<sup>29</sup> İtalyan heyeti ise Başbakan Orlando ve Dışişleri Bakanı Baron Sonnino, İtalya Kralı'nın Eski Paris Büyükelçisi Senatör Marquis G.F. Salvago Raggi, Eski Başbakanlardan Salandra, Milletvekili, Eski Bakan Barzilai'dan oluşmaktaydı.<sup>30</sup> Konferansta Yunanistan'a 2 yer ayrılmıştı. Yunan Heyet Başkanı Venizelos ve Dışişleri Bakanı Politis Yunanistan'ı temsil ederken toplantılara Yunanistan'ın Paris'teki temsilcisi Romanos da katılmaktaydı.<sup>31</sup>

Venizelos, resmi taleplerini Büyük Güçlere sunmak ve onları ikna etmek amacıyla bir memorandum kaleme almıştır. Venizelos'un 30 Aralık 1918'de hazırlayıp, 1919 yılının ilk günlerinde farklı dillere çevirterek dağıtmış olduğu bu memorandum, Paris Sulh Konferansı'nda Yunan taleplerinin ana gövdesini oluşturacaktı.<sup>32</sup>

*La Grèce devant le Congrès de la Paix* (Paris Sulh Konferansı Huzurunda Yunanistan) başlıklı memorandumunda Venizelos, Wilson'un nüfus çoğunluğu prensibine uygun olarak Anadolu'da ve Balkanlar'da Yunan nüfusu ile ilgili çeşitli iddialarda bulunmuştur. Venizelos memorandumunda İstanbul'un geleceği ile ilgili görüşlerini de ifade etmiştir. Buna göre Wilson

<sup>25</sup> *Agb*, s.3.

<sup>26</sup> Margaret Macmillan, *Bariş Yapanlar-Dünyayı Değiştiren 6 Ay- 1919 Paris Bariş Konferansının Hikayesi*, Çev. Belkıs Çorakçı Dişbudak, Alfa Yayınları, İstanbul 2015, s. 95.

<sup>27</sup> *BDİC*, *Conference des Préliminaires de Paix, Composition et Fonctionnement*, 1 Nisan 1919, s.3; Mermeix, *Le Combat des Trois*, Librairie Ollendorf, Paris 1922, s. 26; *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States*, s.1.

<sup>28</sup> *BDİC*, *agb*, s.8; Mermeix, *age*, s.55-59; *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States*, s.6.

<sup>29</sup> *BDİC*, *agb*, s.17. *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States*, s.15.

<sup>30</sup> *The Paris Peace Conference*, 1919, s.20.

<sup>31</sup> "La délégation grecque", *Le Gaulois*, 10 Ocak 1919; *The Paris Peace Conference*, 1919, s. 37.

<sup>32</sup> Söz konusu memorandumun Fransızca metni Ecole Nationale Des Langues Orientales Vivantes (INALCO) Kütüphanesinde bulunmaktadır.



Prensiplerinin 12. maddesi uyarınca Osmanlı hanedanlığı sadece yeni Türk imparatorluğu bölgesinde devam edecekti. İstanbul, bu yeni Türk bölgesi içerisinde bulunmayacaktı. Venizelos'a göre İstanbul vilayeti İstanbul, Pera, Üsküdar, Çatalca'nın beri tarafındaki bölgeden ve vilayetin 1.173.670 kişilik nüfusunun sadece 449.114'ü Türklerden oluşmaktadır. Osmanlı hanedanlığının ortadan kalkması ile birlikte doğal olarak İstanbul ve bağlı olduğu vilayet Boğazların uluslararası serbest geçiş garantisi tesis edilerek Yunanistan'a bırakılacaktı. Şöyle ki, İstanbul Türklerin eline geçtiği tarihten önce yüzyıllar boyunca Yunan İmparatorluğu'nun başkenti idi. İstanbul'un fethinden sonra da yüzyıllarca Yunanların parlayan kolonisi durumundaydı. Venizelos'a göre yerli nüfusun önemli bir kısmı Yunandı. Türkler dışında 364.459 kişilik nüfusuyla Yunanlar sayı olarak diğer unsurlardan fazladır. Yunanlar burada kültürel ve ekonomik açıdan çok müstesna bir yere sahiptirler. Bugün burada Rumların 237 okulu ve 30 bin öğrencisi söz konusudur.<sup>33</sup>

Venizelos, İstanbul ile ilgili taleplerini ve bu taleplerin dayanaklarını açıkladıktan sonra İstanbul'u Yunanistan'a bağlamak gibi bir düşüncenin kabul görmeyeceğini ve Anadolu'nun batısında kalan bölgede, Adalar'da, Epir'de ve Trakya'daki toprak taleplerine gölge düşüreceğini bildiğinden bu aşamada farklı bir öneri getirmiştir. Buna göre Venizelos İstanbul'un uluslararası stratejik öneme sahip olduğunu, burasının Boğazlar İdaresine bağlanarak Cemiyet-i Akvam'ın himayesi altında yeni bir bölge oluşturulmasını, belediyelerin idaresini de kapsayacak şekilde ortak hedefler doğrultusunda ve uluslararası çıkarları koruyacak bir yönetici atanmasını teklif etmiştir.<sup>34</sup>

Venizelos memorandumunun devamında Batı'da, Çanakkale ve İzmit bağımsız sancaklarında olduğu gibi Aydın ve Bursa vilayetlerinde 1.013.195 Rum'un yaşadığını, bu unsurların bu bölgenin yerli ve başlıca unsurları olduğunu ve 3 bin yıldır kesintisiz bir şekilde bu bölgede varlıklarını devam ettirdiklerini iddia etmiştir. Rumların bu bölgede halen çiftçi, işçi, tüccar, sanayici, bilim adamı olarak entelektüel ve ekonomik açıdan bölgenin omurgasını oluşturduğunu söylemiştir. Bu Rum cemaati 15 metropol ve piskoposluk bölgesine ayrılmış bir şekilde, tamamen cemaatin kendi kaynakları ile finanse ettiği 565 kilise, 652 okul ve 91.548 öğrencisi mevcuttur. Venizelos, coğrafi ve ekonomik açıdan Batı Anadolu'ya bağlı olan İmroz, Bozcaada, Midilli, Sakız, Sisam, İkaria, Rodos, Oniki Ada ve Meis adalarındaki Rum nüfusunun da Batı Anadolu Rum nüfusuna dahil edilmesi halinde Batı Anadolu'da toplam 1.383.333 Rumun var olduğunu iddia etmiştir. İleride kurulacak Türk devleti sınırları içerisinde yer alacağından Bursa ilinin ve buraya bağlı doğudaki kazalarda yaşayan 83 bin Rumu; yine İstanbul'da kurulacak yönetim sınırları içerisinde kalacak Çanakkale bağımsız sancağında ve İstanbul yönetimi veya kurulacak Türk devleti sınırlarında kalacak İzmit bağımsız sancağında yaşayan 111.964 Rumun yukarıda zikredilen toplam nüfustan düşürülebileceğini söylemiştir. Adalara ek olarak (tamamına yakını Türk olan Denizli sancağı istisna) Bursa vilayetinin ve Aydın vilayetinin bir kısmını içeren bölgede geriye kalan nüfus 1.118.359 Rum'a karşılık 1.042.050 Müslüman nüfus etmektedir.<sup>35</sup>

Venizelos, Anadolu'nun batısının Yunanistan ile tarihi ve coğrafi açıdan bütünlük arz ettiğini Alman coğrafyacı Alfred Philippson'un 1915'te yayınlanan *Reisen und Forschungen in Westlichen Kleinasien* isimli kitabını mehzaz vererek desteklemeye çalışmıştır. Venizelos Anadolu'nun batısında yaşayan ve 3 bin yıldır bu bölgede kesintisiz var olan, yüzyıllarca burada ekonomik ve medeniyet açısından değer üreten Rum unsurun Yunanistan'a bağlanmaması ve onlara otonom bir devlet kurulması durumunda, denizin iki yakasında iki Yunan devletinin var olacağını; bunun da doğal olarak ilerde bir birleşmeye yol açacağını iddia etmiştir. Diğer yandan bu bölgenin doğal olarak Türk yönetimi altına bırakılmayacağını, bir reform yapılarak bu

<sup>33</sup> Eleftherios Venizélos, *La Grèce devant le Congrès de la Paix*, 1919, s.14.

<sup>34</sup> *Age*, s.14.

<sup>35</sup> *Age*, s.15.



bölgenin Osmanlı hâkimiyetine de bırakılmayacağını, nitekim bir yüzyıldır bu reformların işe yaramadığını herkesin tecrübe ettiğini ifade etmiştir.<sup>36</sup> Yunan Başbakan, reform hareketlerine başlayan Jön Türklerin bu sefer reformlardan faydalanan Hristiyanlara yönelik geniş çaplı katliama giriştiklerini iddia etmiştir.<sup>37</sup>

Venizelos'un ikna çabaları toprak talepleri konusunda kanıtlar geliştirmekle devam etmiştir. Venizelos bu sefer şu tezi ileri sürmüştür: Batı Anadolu'daki Rumlar Adalardakiler gibi iç bölgelere göre Helen karakterlerini daha iyi muhafaza etmişlerdir. Venizelos, Anadolu'da 11 metropol ve piskoposluk bölgesinde yaşayan 922.545 Rumun, 1.740 kilise, 1.386 okul ve 100.863 öğrenciye sahip olduğunu, bunların bir kısmının İstanbul idaresi ve Türk idaresi ve bir kısmının da Ermeni devleti sınırları içerisinde kalacağını ifade ederek bu haksızlığı dengelemek için en azından Batı Anadolu'daki Rumların Yunan yönetimine bırakılmasını savunmuştur.<sup>38</sup>

Venizelos, 1915 yılında Büyük Güçlerin I. Dünya Savaşı'na Yunanistan'ın katılması için o zamanın hükümetine Batı Anadolu kıyılarını teklif ettiklerini, kendisinin iktidardan çekilmesinden sonra da Aydın vilayeti dâhil olacak şekilde bu teklifin devam ettiğini söylemiştir. Venizelos bu sözlerin Büyük Güçleri ve Sulh Konferansı'nı bağlamadığını bildiğini, nitekim bu sözlerin Yunanistan'ın derhal savaşa girmesi durumunda verilen bir söz olduğunu, ancak kendisinin istemesine rağmen Kralın savaşa girmemesinin Yunanistan'ı sorumlu kılmadığını iddia etmiştir. Venizelos, Büyük Güçlerin kendisini iyi tanıdığını, Yunanistan'ın geleceğini İtilaf devletlerinin yanında gördüğünü herkesin bildiğini ancak bu uğurda 1915'te iktidardan düştüğünü, bu yüzden o zamanda İtilaf devletleri safında yer alamadığını anlatmıştır. Venizelos, "Küçük Asya" başlığındaki açıklamalarını Yunanistan'ın yüz yıl önce başkaldırarak bağımsızlığını kazandığını ve bu yıldan sonra Yunan birliğini sağlamaya çalıştığını, dolayısıyla Batı Anadolu'da yaşayan Rumların başka bir yönetim altına bırakılmayacağını ve Yunanistan'a verilmesi gerektiğini ifade ederek bitirmiştir.<sup>39</sup>

Venizelos memorandumunda Ege adaları konusunda ikna çabalarını farklı fikirler ortaya koyarak devam etmiştir. Adaların binlerce yıldır Yunan olduğu ve bu yüzden tümünün Yunanistan'a verilmesi gerektiğini savunmuştur. 26 Nisan 1915 tarihinde İtilaf devletleriyle İtalya arasında imzalanan anlaşma elbette ki Rodos ve Oniki Ada'yı İtalyanlara vermektedir. Ancak anlaşmanın yapıldığı zamanda savaş henüz olayları şekillendirmemiş ve Wilson Prensipleri ilan edilmemişti. Şimdi Wilson prensipleri barışın geleceği için temel alınmaktadır. Venizelos, Adalar uluslararası açıdan Osmanlı Devleti'nin bir parçası olarak varlığına devam ettiğinden, İtalya'nın Adaları Yunanistan'a vermeyi teklif etmeyeceğini bildiklerini ifade ederek bu durumda halkı tamamen Yunan olan bu yerlerin kendilerine verilmemesi durumunda iki ülke arasında sürekli bir sorun alanı oluşacağını belirtmiştir. Venizelos, İtalya'nın bunu bile bile kendi hâkimiyetini dikte etmeyeceğine inandıklarını ifade etmiştir. Venizelos geçmişte iki milletin birlik ve beraberlik içerisinde olduğunu ve bu durumun iyi komşuluk ilişkileri içerisinde gelecekte yakın bir iş birliğine dönüşebileceğini söylemiştir.<sup>40</sup>

Venizelos'un Büyük Güçler önündeki sunumundan sonra Yunanlılar iddialarını Batı kamuoyunda haklı çıkarmak ve Büyük Güçleri etkilemek için yoğun bir propagandaya girişmiştir. Yunanların bu kampanyası karşısında İtalyanların tavrı değişmiştir. İtalya'nın Paris Büyükelçisi Lelio Bonin Longare inisiyatif kullanarak iki ülke arasında süreci tıkayan konuları Paris'te Yunan bakan Athos Romanos ve 6 Ocak 1919'da Venizelos ile görüşmüştür. Bonin Longare yaptığı görüşmeleri Roma'ya bildirmiştir. Venizelos, kendilerinin Akdeniz'de büyük bir güç olmak gibi

<sup>36</sup> *Age*, s.16,17.

<sup>37</sup> *Age*, s.16.

<sup>38</sup> *Age*, s.17.

<sup>39</sup> *Age*, s.18.

<sup>40</sup> *Age*, s.18.

bir niyetinin olmadığı konusunda ona güvence vermiştir. Bu görüşmelere dayanarak, Bonin Longare, İtalyanlar Oniki Ada ve İzmir'i Yunanistan'a imtiyaz olarak verirse istenen anlaşmanın sağlanacağına ikna olmuştu. Longare, böyle bir anlaşmanın Yunanlıların Adriyatik'teki iddialarla ilgili olarak Yugoslavlarla birleşik bir cephe oluşturmasını engelleyeceğini düşünüyordu. Herkes Bonin Longare kadar iyimser değildi. İtalya'nın Yunanistan büyükelçisi Romano Snezana, böyle bir anlaşmaya oldukça olumsuz bakmaktaydı. İzmir şehrinde Rumların çoğunlukta olduğunu kabul etmesine rağmen, Aydın vilayetinin Yunan iddialarında olduğu gibi böyle bir görünümde olmadığına ve ikisini ayırmanın neredeyse imkânsız olduğuna dikkat çekmekteydi. Ona göre Yunanistan'ın İzmir üzerindeki iddiası Sulh Konferansı'nda kabul edilirse, bu kaçınılmaz bir şekilde bölgede bir çatışmaya yol açacaktı. Bu nedenle, İtalya'nın Küçük Asya'da teorik olarak olduğu kadar fiilen de bir iddiada bulunması zorunluydu. Snezana, Yunanistan ile yapılacak bir anlaşmanın hiçbir yararlı amaca hizmet etmeyeceğini belirtmekteydi.<sup>41</sup>

Buna rağmen müzakereler devam etmiştir. 19 Ocak'ta Sannino, Venizelos ile görüşerek Kuzey Epir'in çoğunun Arnavutluk'a bırakılması karşılığında İtalya'nın Oniki Ada ve İzmir'deki Yunanistan'ın sınırlı taleplerine katılabileceğini önermiştir. İtalyanların bu görüşmenin gizli kalması arzusuna rağmen, Venizelos bu teklifi çabucak İngilizlere iletmiştir. Bu gelişmenin söylendiği birkaç kişiden biri olan ve Yunan işleriyle ilgilenen Harold George Nicolson, Yunanistan'ın hiçbir şeyden vazgeçmeden Sulh Konferansı'nda her iki bölgeyi de alabileceğine inanmaktaydı. Bu nedenle Atina'da İngiltere'nin deniz ataşeliği görevinde bulunmuş Venizelos'un dostu Gerald Francis Talbot, Venizelos'a herhangi bir anlaşma yapmamasını, bunun yerine Sannino'nun tavizini değerli bir not olarak almasını ve Arnavut sorununu Onlar Konseyi'ne sunacağına söz vermesini tavsiye etmiştir. Daha sonra Venizelos, İtalyanların yalnızca Epir'de alacağı bölgeyi ayrıntılı olarak tartışmaya istekli olduklarını keşfetmişti. Venizelos İtalyanlarla yaşanan süreci biraz daha zamana bırakarak görüşmeleri yarıda kesmiştir. Zira Venizelos, İtalya'nın Adriyatik kıyısındaki Fiume'ye yönelik iddiaları üzerine Paris'te İtalya'ya yönelik gelişen düşmanlığı fark etmiş, Sulh Konferansı'nda doğrudan İtalya'ya karşı mücadele etmeden daha fazlasının elde edilebileceğine inanmaya başlamıştı.<sup>42</sup>

Britanya'nın, Yunan-İtalyan müzakereleri konusunda haberi olmadığını düşünen İtalyanlar, derhal gizli anlaşmalara dayalı taleplerine geri dönmüşlerdi. O andan itibaren Yunanların Anadolu'daki toprak taleplerine İtalyanlar güçlü bir muhalefetle karşılık verecekti.<sup>43</sup> Diğer taraftan İngiliz Genelkurmayı, İtalyanların bölge üzerindeki iddialarında Yunanlı desteklemenin daha akılcı olduğuna, zira Küçük Asya'da Yunanlılar ile İtalyanlar arasındaki bir mücadelede Yunanlıların İngiliz, Fransız ve Ruslara karşı duydukları sempatiye güvenilebileceklerine işaret etmekteydi. Bu kapsamda 1919 yılı Ocak ayının sonunda İngiliz heyeti, Yunanistan'ın Anadolu'daki iddialarını destekleme kararı almıştır.<sup>44</sup> Dışişleri Bakanlığı'nın üçüncü sekreteri ve İngiliz heyetinin bir üyesi olan Nicolson, Venizelos'un iddialarını incelemek ve rapor etmekle görevlendirilmişti.<sup>45</sup>

31 Ocak'ta, İstanbul'da Türk hâkimiyetinin kaldırılması görüşünü İngiliz heyetinin desteklemeyi kabul etmesinin ertesi günü, İngiliz heyeti Sir Eyre Crowe'un tavsiyesi üzerine Nicolson'ın Küçük Asya'da bir Yunan bölgesi oluşturulması ile ilgili görüşünü kabul etmiştir. Bu karar, bölgenin Türklere bırakılması gerektiğini düşünen Dışişleri Müsteşarı Lord Hardinge'in şiddetli muhalefeti karşısında alınmıştı.<sup>46</sup>

<sup>41</sup> Paul C., Helmreich, *From Paris to Sevres : The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920*, Ohio State University Press, 1974, s. 41.

<sup>42</sup> *Age*, s.44.

<sup>43</sup> *Age*, s.44.

<sup>44</sup> *Age*, s.44.

<sup>45</sup> *Age*, s. 45.

<sup>46</sup> *Age*, s. 45.

Nicolson, nihai kararı Crowe'a bıraksa da, perde arkasında bir şekilde daha güçlü bir elin; Yunan sever biri olan Lloyd George'un elinin olduğu hissediliyordu. Bu süreçte kendi saflarında önemli ölçüde anlaşmazlık olmasına rağmen İngiliz heyeti Sulh Konferansı'nda Venizelos'un iddialarının baş destekçisi olacaktı.<sup>47</sup>

Venizelos'un kendi hükümetinin ülkesindeki geleceğinin, Yunan halkına vaat edilen bölgeleri elde etmedeki başarısına bağlı olduğunu açıkça belirtmesi, Britanya'nın tavrındaki bu değişikliğin belki de önemli bir nedeniydi. Venizelos uzun zamandır İtilaf devletlerinin ve özellikle Büyük Britanya'nın bir dostu olarak kabul edildiğinden, onun iktidardan düşmesi İngiliz çıkarlarını veya bölgedeki nüfuzunu kötü etkileyeceği muhakkaktı.<sup>48</sup>

Hem İtalya'nın hem de ABD'nin Yunan taleplerinin çoğuna karşı olduğunu fark eden Lloyd George, Yunan taleplerinin doğrudan Konsey'e sunulması yerine daha düşük bir kademede kapsamlı bir şekilde araştırılıp tartışılması halinde başarılı olma olasılığının daha yüksek olacağını düşünmekteydi. Bundan dolayı Yunan iddialarının oluşturulacak bir komite tarafından incelenmesi ve bir rapor olarak Konseye sunuluncaya kadar bu konuda bir karar alınmaması kararlaştırılmıştır.<sup>49</sup>

## 2. Yunan Taleplerinin Komisyonunda Görüşülmesi

Venizelos Paris Konferansı açıldıktan sonra 3 Şubat 1919'da Yunan tezlerini ve taleplerini içeren bir memorandumu Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya Başbakan ve dışişleri bakanlarının hazır bulunduğu heyete sunmuştur. Yunan Başbakan taleplerini 30 Aralık 1918 tarihli memoranduma dayandırıyordu. Venizelos, 3 Şubat'taki sunumuna Yunanistan'ın ve İtalya ile Konferansın kararları olmaksızın toprak iddialarında anlaşabileceği umudunu taşıdığını belirterek başlamıştı. İtalyan Dışişleri Bakanı Sannino, Venizelos'un bu sözleri üzerine İtalya'nın da Yunanistan gibi iki devletin çakışan toprak iddiaları üzerinde dostça bir anlaşmaya varmasını arzu ettiğini dile getirmiştir. Venizelos bundan sonra 30 Aralık'taki memorandumunda belirtmiş olduğu toprak iddialarını tekrarlamıştır. Venizelos talep ettiği topraklarda iddialarındaki esas ölçütün ne irki, ne de dil ile alakalı olduğunu, buradaki iddiaların temelini bölgede yaşayan nüfusun "milli bilinci" olduğunu ifade etmiştir. Venizelos, aynı prensibin Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz'deki bütün adalar için de geçerli olduğunu tekrarlamıştır.<sup>50</sup>

Yunan Başbakan, Batı Anadolu ile ilgili olarak toprak isteklerini dile getirirken bu bölgenin zaten coğrafi olarak Ege Denizi'nin altından uzanan sıra dağlar ile Yunanistan'a fiziken bağlı olduğunu iddia etmiştir. Tarihsel olarak da Yunanların üç bin yıldır burada yaşadığına ve yüksek bir medeniyet kurduğuna vurgu yapmıştır. Venizelos Batı Anadolu'nun Yunanistan'a bağlanmasının iç bölgelerdeki nüfus için sorun oluşturmayacağını belirtmek için de Batı Anadolu'nun dağlık bölgelerinde yaşayan Türklerin serbestçe Karadeniz'e, Marmara Denizi'ne ve İzmir'e ticaret amacıyla hiçbir zorluk çekmeden ulaşacaklarının garantisini vermiştir.<sup>51</sup>

Venizelos bir gün sonra yani 4 Şubat'ta yine Yunan taleplerini içeren metni Fransa dışişleri bakanlığı binasında (quai d'Orsay) bulunan bir heyete anlatma imkânı bulmuştur.<sup>52</sup> Venizelos, Yunan taleplerini içeren sunumunun başlangıcında Batı Anadolu'da iddialarına bir dayanak oluşturacak olan Wilson Prensiplerinin 12. Maddesine atıfta bulunmuştur. Ona göre 12. Maddenin iyi yorumlanarak Anadolu'da Ermeni meselesi de dâhil olmak üzere mazlum milletlerin sorunları ve özgürlük talepleri ancak karşılanabilirdi.<sup>53</sup> Venizelos'a göre Yunanistan tarafından talep edilen

<sup>47</sup> *Age*, s. 45.

<sup>48</sup> *Age*, 45.

<sup>49</sup> *Age*, s. 46.

<sup>50</sup> Demirhan, *agm*, s.211.

<sup>51</sup> *Agm*, s. 211.

<sup>52</sup> "La Grèce et la Paix", *L'Humanité*, 5 Şubat 1919.

<sup>53</sup> *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States*, s.868.

Anadolu'nun batı bölgesi, yalnızca etnik nedenlerle değil, aynı zamanda coğrafi ve tarihsel olarak özellikle farklı ve ayrı bir bölge oluşturduğu için Anadolu'nun geri kalanından ayrılabilirdi. Venizelos Batı Anadolu kıyılarının coğrafi ve tarihsel olarak Küçük Asya'nın diğer bölgelerinden ayrı bir görünüme sahip olduğu iddiasını temellendirmek için Alman coğrafyacı Dr. Alfred Philipson tarafından yazılan ve 5. cildi 1915 yılında yayımlanan *Reisen und forschungen im westlichen Kleinasien* (Batı Küçük Asya'da Seyahatler ve Araştırmalar) isimli çalışmayı referans göstermiştir.<sup>54</sup>

Venizelos burada en büyük gayreti Batı Anadolu'daki Rum nüfus istatistikleri konusunda karşındakileri ikna etmeye çalışma noktasında göstermekteydi. Venizelos İstanbul Rum Patrikhanesi tarafından temin edilen Rum nüfus sayısını Anadolu yarımadası için toplam 1,7 milyon olarak vermiştir. Bu tahminlerin doğruluğunun bir kanıtı olarak Dietrich tarafından 1915'te Berlin'de yayımlanan bir broşürü mehz vermiştir. Ona göre Küçük Asya'daki azınlıklara yönelik kötü muameleler her zaman Berlin'den yönetilmiştir. Yine de Almanlar pratik bir halktı ve doğru istatistiklere sahip olmak amacıyla Dietrich bir nüfus sayımı yapmakla görevlendirilmişti. Yapılan çalışma sonucunda Anadolu'daki Rum nüfusu 1.6 milyon olarak tespit edilmişti. Venizeos 1915'teki olaylardan sonra var olan nüfusa dayanan bu sayının kendi tahmini olan 1,7 milyonu tam olarak doğruladığını iddia etmiştir. Venizelos ayrıca Türkiye'deki liselerde kullanılan coğrafya el kitaplarının, Anadolu'nun Rum nüfusu olarak 1,3 milyon rakamını verdiğini iddia etmiştir. Bu rakam ile kendisinin daha önce alıntılıdığı rakam arasında önemli bir fark vardı, ancak bu fark, bu şartlar altında beklenenden daha büyük değildi.<sup>55</sup>

Venizelos sunumunun devamında Aydın ve Bursa vilayetleri ile Çanakkale Boğazı ve İzmit'in bağımsız sancağı da dâhil olmak üzere, Yunanistan tarafından talep edilen Batı Anadolu'da yaşayan Rum nüfusun 1.081.000'e ulaştığını iddia etmiştir. Bahse konu bu bölgeye ilave olarak, Meis ile Midilli arasında, anakaraya bitişik adalar eklenirse, toplam 1.450.000 Rum sayısı elde edileceğini söylemiştir. Venizelos, Sakız, Midilli ve Samos adaları son Balkan savaşının sonunda Yunanistan'a dâhil edilmiş olsa da, Türk Hükümeti bu adaların sakinlerinin Yunanistan'a olan bağlılığını hiçbir zaman tanımadığını ifade etmiştir. Adalar, ekonomik olarak anakaraya sıkı sıkıya bağlıydı ve adaların toprak sahiplerinin çoğu da anakarada mülklere sahipti. Venizelos diğer yandan Rum nüfusunun bu bölgelerde çok dinamik olduğunu ve buralarda Rum nüfusunun artış gösterirken Türk nüfusunun azaldığına işaret etmiştir. Bu iddiasına Kıbrıs'ı ve Girit'i örnek göstererek iddiasını güçlendirmeye çalışmıştır.<sup>56</sup>

Venizelos'a göre Anadolu'da Yunan nüfusu çoğunluğa sahipti, çoğunluk olduğu için özerk bir yönetime sahip olma hakkı vardı ve özerklik de birleşme hakkına sahipti. Batı Anadolu'da kurulacak yeni özerk Yunan yönetimi özgürce Yunanistan ile birleşmek isteyecekti. Venizelos günümüzde bütün ülkelerde olduğu gibi buradaki Rumların da milliyet ruhu ve duygusunun çok güçlü olduğunu, bu halkın arzusunun bağımsız bir devlet kurmak değil, Yunan kardeşleriyle birleşmek olduğunu altını çizmiştir. Bu birleşme kararı Yunanistan'ın bazı askeri sorumlulukları yüklenmesini gerektiriyordu. Yunanistan sadece Bulgaristan sınırını korumak zorundaydı, herhangi bir olayda Cemiyet-i Akvam'ın garantisi sağlanmalıydı. Bu bölgeleri yönetme yüküne gelince, Venizelos'un iddiasına göre; Yunan milleti özel kapasitesi ve Türklerle işbirliği yapmadaki dehasıyla iki millet arasındaki dinsel ve siyasi kavgayı sona erdirerek bunu başaracak güçteydi.<sup>57</sup>

4 Şubat günü yapılan on kişilik kurul toplantısında İngiliz Başbakan Lloyd George'un önerisi ile Yunan toprak iddialarının incelenmesi için bir uzmanlar kurulunun kurulmasına karar

<sup>54</sup> *Age*, s. 869.

<sup>55</sup> *Age*, s. 870.

<sup>56</sup> *Age*, s.871.

<sup>57</sup> *Age*, s.874.





verilmiştir.<sup>58</sup> İngiltere, Amerika, İtalya ve Fransa bu kurula ikişer temsilci göndereceklerdi. Yunanistan'ın toprak iddialarını görüşecek olan komite Konferansta kurulan ve toprak isteklerinin görüşüldüğü beş kuruldan biriydi.<sup>59</sup>

Yunan İddialarını Araştırma Komisyonu olarak kurulan komisyonda Amerika'yı W.L. Wetermann ve Doktor C. Day, Büyük Britanya'yı Robert Borden ve Eyre Crowe, Fransa'yı Jules Cambon ve M. Gout, İtalya'yı ise De Martino ve Albay Castoldi temsil edecekti. Komisyon başkanlığı için Fransız temsilci Jules Cambon ve yardımcısı olarak da Borden görevlendirilmiştir.<sup>60</sup> Komisyonun temel amacı Yunanistan'ın iddia ettiği hususları ele alarak nihai çözüm için bir rapor hazırlamaktı.<sup>61</sup>

Yunanistan'ın toprak taleplerini incelemek için kurulan komisyon görüşmelere 12 Şubat tarihinde başlamıştır. Komisyon 21 Mart'a kadar on iki kez bir araya gelmiştir. Venizelos'un teklifleri 21 Şubat 1919 tarihindeki toplantıda geniş bir şekilde ele alınmıştır. Toplantıda Komisyon Bakanı Jules Cambon ilk olarak sözü ABD delegesi Wetermann'a vermiştir. Westermann, Venizelos'un iddialarının incelendiğinde bu iddiaların Venizelos tarafından Wilson prensiplerinin 12. Maddesine dayandırıldığını ve söz konusu iddiaların dört temel üzerine kurulu olduğunu belirtmiştir. Westermann, Venizelos'un taleplerini temellendirdiği bu dört esası şu şekilde açıklamıştır: "Anadolu topraklarından talep edilen bölgede Yunan nüfusu diğer nüfusa oranla yüksektir, bölge ülkenin diğer kalanına göre kültür, ekonomik ve sosyolojik açıdan daha farklı bir görünüm arz etmektedir, bölgede yaşayanlar Yunanistan ile birleşmeyi arzulamakta ve bu bölgedeki nüfus Yunan ırkına mensup saf bir topluluktur". Westermann bu bölgedeki nüfusun isteklerinin dikkate alınmasının elbette önemli olduğunu ancak bahse konu bu nüfusun gerçekten Yunanistan ile birleşmek isteyip istemediğinin veya yeni bir bağımsız rejim isteyip istemediklerinin teyit edilmesine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Westermann ayrıca Venizelos'un bölge nüfusu ile ilgili zikrettiği nüfus rakamlarının da incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Nitekim Westermann, Venizelos'un talep ettiği bölgede yaşayan Yunan nüfusuna dair verilen istatistiklerin Amerikan istatistiklerine oranla fazla olduğunu ifade etmiştir. Westermann'a göre aradaki fark 600 binde 100 bin kişidir. Westermann İzmir'de Rumların çoğunlukta olduğu, ancak Venizelos'un talep ettiği bölgedeki nüfusun % 32'sinin Rum,

% 63'ünün Türk olduğunu söylemiştir. Westermann ayrıca Yunanların talep ettiği coğrafi bölgenin bir bütünlük arz etmediğini öne sürmüştür.<sup>62</sup>

Westermann bu bölgenin Yunanlara verilmesi halinde Anadolu'da kurulması planlanan yeni ve müstakil bir Türk yönetiminin ekonomik açıdan zor durumda kalacağını belirtmiştir. Anadolu'da güvenliğin ve istikrarın devamını sağlamak için mevcut durumu muhafaza etmek gerektiğini ifade etmiştir.<sup>63</sup> Komisyon Başkanının Türklerin Anadolu'da yeni bir rejim kurlmalarının çok zor olduğunu belirtmesi üzerine Westermann, ancak yeni Türkiye'nin Cemiyet-i Akvam'ın kontrolü altında olacağını hatırlatmıştır.<sup>64</sup>

Britanya delegesi Borden söz alarak Yunanlıların gelişen ve yayılan bir millet olduklarını hatırlatmış, Venizelos'un sunmuş olduğu harita üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Borden harita üzerinde Venizelos'un Yunanistan ve Türkiye'yi ayırdığı kırmızı hattı göstererek

<sup>58</sup> Smith, *age*, s. 112; Jaeschke, *a.g.e.*, s.50.

<sup>59</sup> Demirhan, *agm*, s.212.

<sup>60</sup> İsmail Ediz, *Diplomasi ve Savaş-İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali (1919-1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2015, s.120.

<sup>61</sup> *Age*, s.121.

<sup>62</sup> Les Archives du Ministère des Affaires Etrangères Français (AMAEF), *Conférence de la Paix 1919-1920, Recueil des Actes de la Conférence (Procès-verbaux, Rapports et Documents)*, Part IV, Commission Chargée d'étudier les questions territoriales intéressant la Grèce, Imprimerie nationale, Paris 1923, s.39.

<sup>63</sup> *Agb*, s. 40.

<sup>64</sup> *Agb*, s.40.



Menderes Vadisi ve Aydın Sancağı'nda birçok Rumun Türk tarafında kaldığı, diğer taraftan birçok Türkün de kuzeydoğu hattında özellikle Balıkesir sancağında Yunan tarafında kaldığını söylemiştir. Borden Balıkesir Sancağı'nın ekonomik ve stratejik açıdan Yunanlarda kalmasını önermiştir. Borden Boğazları tarafsız bir bölge olarak düşünmekte ve özellikle Yunanlıların Anadolu'daki sınırlarını stratejik açıdan bu bölgeye sınırdaş yapma eğilimindedir. Borden'e göre İzmir'den Marmara kıyılarında Bandırma hattına uzanacak demir yolu ya Yunanlara verilecek ya da tarafsız bölgede kalması gerekecektir.<sup>65</sup>

İngiliz temsilci Yunanlara bırakılacak bölge ile ilgili nüfus istatistiklerinin Yunan kaynaklarından temin edildiğini ve bu rakamlar eğer gerçek kabul edilirse bu sınır değişikliği sonucu yaklaşık 1 milyon Türk ve Rumun Yunan sınırları içerisinde kalacağını söylemiştir. Yuvarlak bir hesaplama göre Batı Anadolu'da yaşayan ve tarafsız bölgeyi içermeyen topraklarda 100 bin Rum Türk yönetimine, yaklaşık 500 bin Türk ise Yunan yönetimine geçecektir.<sup>66</sup>

Komisyon Başkanı söze girerek komisyonun Sulh Konferansı'nın İstanbul ve Türk rejiminin geleceği ile ilgili vereceği muhtemel kararı dikkate almaları gerektiğini söylemiştir. Başkan, Komisyonun önerilerini Yüksek Konsey'e sunacaklarını, ancak bu önerilerin birçok belirsizlik barındırdığını ifade etmiştir. Komisyonun bu toplantısında İtalyan temsilci De Martino Yunanistan'ın toprak talepleri ile ilgili hükümetinin kararlarını bekleyeceğini ifade ederek görüş beyan etmemiştir.<sup>67</sup>

Oturumda Fransız temsilci Gout söz alarak Fransızların Yunan talepleri ile ilgili görüşlerini açıklamıştır. Buna göre, kendi gelişimlerini sağlayabilecek yeterlilikte olan ve yeterli çoğunluğa sahip bölgelerde Rumlar Türk boyunduruğu altından tamamen kurtulabilme ve kendi yönetimlerini elde etme şansına sahiptir. Anadolu'da yer alacak Osmanlı Devleti'nin her halükarda denize yeterli bir çıkışı olmalıdır.<sup>68</sup>

Fransız temsilci Türklere ve Yunanlara bir bölge çizmenin özellikle coğrafi bakımdan ve içerisinde denize çıkışları da hesaplamak zorunda kalınmasından dolayı çok zor olduğunu ifade etmiştir. Temsilci bu konuda İngiliz önerileri ile aynı doğrultuda olmadıklarını belirtmiştir. Gout, Yunanların bilhassa Ayvalık kazasına yoğunlaşarak burasının Yunanistan'a bağlanması noktasında çok istekli olduklarının altını çizmiştir.<sup>69</sup>

İtalyan temsilci De Martino komisyonda sadece delegelerin kendi ülkeleri ile ilgili görüşlerini dile getirdiklerini, Yunanistan'ın taleplerinin konuşulmadığını ve Komisyonun çalışma konusuna geri dönmeleri gerektiğini belirterek Komisyona tevdi edilen ana konudan ayrıldıklarını ifade etmiştir. Komisyon, Venizelos'u ileriki bir tarihte dinlemek üzere çalışmalarını sonlandırmıştır.<sup>70</sup>

Yapılan toplantılarda Büyük Güçlerin İzmir'in Yunanistan'a verilmesi yönünde tavır takınması İtalyanları Batı Anadolu'da Yunanlara karşı bazı alternatifler aramaya sevk etmiştir. Bu kapsamda İzmir'de bulunan İtalyan temsilci Cavaliero Monfredi, İzmir Valisi Nurettin Paşa'yı 23 Şubat'ta ziyaret ederek Osmanlı topraklarının İngiltere, Fransa ve İtalya arasında üç bölgeye ayrıldığını; Ederemit-Antalya arasındaki İtalyan bölgesinde yaşamakta olan Rumları bahane ederek Batı Anadolu topraklarını Yunanistan'a katmak istediğini, İtalyanların bu bölgede güçlenmesini istemeyen Fransa'nın Yunanlara yardım ettiğini söylemiştir. İtalyan temsilci artık Osmanlıların İtalyan mandasına taraftar olduğunu göstermesi icap ettiğini belirtmiştir. Nurettin

<sup>65</sup> *Agb*, s. 41.

<sup>66</sup> *Agb*, s. 42.

<sup>67</sup> *Agb*, s. 42,43.

<sup>68</sup> *Agb*, s. 43,44.

<sup>69</sup> *Agb*, s.43.

<sup>70</sup> *Agb*, s.44.



Paşa ise diplomatik bir cevap vererek amaçlarının Osmanlı hâkimiyetinin bu bölgede korunması olduğunu ve şimdilik manda ve himaye düşünmediklerini bildirmiştir.<sup>71</sup>

Bu gelişmeler olurken Yunan taleplerini görüşmek için görevlendirilen komisyon 1 Mart 1919'da yaptığı toplantı ile çalışmalarına devam etmiştir Komisyon Başkanı Jule Cambon, Venizelos'un Komisyonda Anadolu ve Adalarla ilgili dinlenmesi hususunda ısrarcı olmadığını, ancak Venizelos'un memorandumunda yer almadığı halde Komisyonun dikkatini aşağıdaki noktalara çektiğini belirterek şu hususları vurgulamıştır:

“Batı Anadolu coğrafik bir bütünlük arz ettiği gibi aynı zamanda her dönemde tarihi ve ekonomik bütünlük de arz etmektedir. Bu açıdan bölgenin bütünlüğünün olabildiğince korunması daha uygundur. Komisyon bu duruma riayet etmezse Konferans'ta benzer sorunlar ortaya çıkacaktır. Örneğin Bohemya bölgesindeki Almanların Çekoslovakya'ya katılması zorunda kalmacaktır.” Venizelos söz alarak tartışma konusu olan bölgedeki Rum nüfus istatistikleri ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Venizelos 1915 tarihinde yayınlanan Karl Dieterich'in Das Griechentum Kleinasiens (Küçük Asya Rumları) çalışmasını mehzaz göstererek memorandumda sunduğu rakamların doğruluğunu ispata çalışmıştır.<sup>72</sup>

Komisyon Başkanı bir önceki toplantıda görüşlerini belirtmeyen İtalyan temsilcisine söz vererek Venizelos'un talepleri konusunda İtalya'nın görüşlerini talep etmiştir. İtalyan temsilci Galli, Venizelos'un iddialarını tamamen Anadolu'da Rumların çoğunlukta olduğu fikrinin üzerine temellendirdiğini ifade ederek Yunanların nüfus rakamlarını Kilisenin kaynaklarından aldığını belirtmiş ve Türk rakamlarının görmezden gelinmesini eleştirmiştir. Galli Türk istatistiklerinin mükemmel derecede bir istatiki veriler içermediğini ancak Yunan ve Türk istatistik rakamlarında ciddi farklar olduğunu söylemiştir. İtalyan temsilci 1897 yılında yayınlanan Le Livre Jaune (Sarı Kitap) isimli kitabın daha kesin istatistikler verdiğini ve bunların dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bahse konu kitaba göre Anadolu'daki Müslüman nüfus 9 milyon 100 bin, Ortodoks nüfus 1 milyondur. Filistin ve Suriye nüfusu üzerine çalışmalar yapan Verney ve Dambmann'a göre Anadolu'da Müslüman nüfus 7.319,256 olmasına rağmen Ortodoks Rum nüfus 1 milyondur. Belçika'nın İzmir Konsolosunun iddiasına göre ise Anadolu'daki Müslümanların nüfusu –Adalar hariç- 6 milyondur. Ortodoks Rumlar ise 1 milyondur. Diğer istatistikler de hemen hemen benzer rakamlar vermektedir. İtalyan temsilci bu rakamları verdikten sonra Venizelos'un Batı Anadolu Rum nüfusu ile ilgili istatistikleri vermesine rağmen detay vermediğini iddia etmektedir. Venizelos memorandumunda 15 Ortodoksluk bölgesinden bahsetmektedir. Memorandumun bir diğer yerinde Venizelos Anadolu'da 11 piskoposluk bölgesinden daha bahsetmektedir. Toplamda 26 kilise bölgesi yapmaktadır. Oysa beş yıl boyunca İzmir'de Yunan konsolosluğu yapmış ve Anadolu içlerine iki kez inceleme seyahatleri gerçekleştiren Antonopoulos'a göre Anadolu'da sadece 18 kilise bölgesi bulunmaktadır. İtalyan temsilci Venizelos'un iddialarını çürütmek için Atina'da bulunan ve Anadolu Rumları tarafından yayımlanan Xenophani gazetesinde 1906 Eylül ayında yayınlanan ve Anadolu'da 618,393 Rum Ortodoks'un yaşadığını belirten habere atıfta bulunmuştur.<sup>73</sup>

Galli, Antonopoulos'un hazırlamış olduğu kitapta geçen Anadolu nüfusu ile ilgili bilgilerin yukarıda bahsedilen gazetede yayımlandığını ifade etmiştir. Buna göre bütün Anadolu'da Rum Ortodoks nüfusu en fazla 1.2 milyondur. Antonopoulos'a göre Türk nüfusu toplam nüfusun 10/7'sini oluştururken Rum Ortodokslar 10/1'i ve Ermeniler ve diğer Hristiyanlar 10/2'dir. Galli, Komisyon Başkanından Venizelos'un bu konuda daha detaylı bilgi vermesini talep etmesini istemiştir. Galli tüm kaynakların verdiği istatistikleri incelediğinde ortalama Rum nüfusunun 985

<sup>71</sup> *Türk İstiklâl Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, Genelkurmay ATASE Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1999, s.198.

<sup>72</sup> Söz konusu çalışma Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan Rum azınlığına ait nüfus istatistikleri veren bir kitaptır.

<sup>73</sup> *Agb*, s.93.

bin ile 1.2 milyon arasında olduğunu ifade etmiştir. Ancak Venizelos'un memorandumunda verdiği rakam ile diğer istatistikler arasında 500 bin fark vardır. Galli İzmir örneğini vererek Venizelos'un İzmir vilayeti için 622 bin rakamını verdiğini, ancak herkesin bildiği gibi Rumların şehirlerde yaşadığını ve İzmir için Lanterne gazetesi yazarı Paillares'in 1906'da yayınlanan Le Bulletin d'Orient'te İzmir ili için 135 bin Rum rakamını verdiğini, ne kadar uğraşılırsa uğraşılırsa 622 bin rakamına ulaşmanın mümkün olmadığını iddia etmiştir.<sup>74</sup>

Galli bu şekilde birçok vilayetten örnek verebileceğini ifade ederek Venizelos'un verdiği rakamların kabul edilemez olduğunu söylemiştir. Galli diğer yandan Venizelos'un iddialarını bu fikir üzerine bina etmesini ve Anadolu'daki Ortodoks Rum nüfusun Yunan olduğu tezini savunmasını eleştirmiştir. Galli, Fransız Quinet'in La Bible de l'Aie Mineur kitabını ve uzun yıllar bu bölgede görev yapmış ve İzmir üzerine tafsilatlı bir eser yazmış olan Fransız konsolos Rougon'un çalışmalarını mehz göstererek Anadolu'daki Rumların saf Helen olmadıklarını dile getirmiş ve özellikle köylerde yaşayanların güzel Türkçe konuştuklarından bahsetmiştir. Bazılarının Türk olup Ortodoks inanca sahip olduklarını ve sadece ibadetlerinde ve yazı dilinde Yunancayı kullandıklarını iddia etmiştir.<sup>75</sup>

İngiliz temsilci Sir Eyre Crowe, İtalyan temsilciye halen daha dillerini kaybetmiş bir Rum topluluğunun kalıp kalmadığını sormuş, Galli ise bu topluluğun ulusal bilinçlerini kaybettiğini iddia etmiştir. Crowe problemi tersten okumamak gerektiğini ve Hristiyanlığı kabul eden Türklerin çok olmayıp Türkçe öğrenen birçok Rumun olduğunu söylemiştir. Galli, Rumların çoğunun ana dillerini kaybederek ulusal bilinçlerinin silindiğini ve dilin ulusal bilincin korunmasın en önemli unsurlardan biri olduğunu söyleyerek başka bir bahse geçmiştir. Galli'nin dikkat çektiği bir başka mesele Venizelos'un talep ettiği topraklarda 1 milyona yakın Türkün kalacak olmasıdır. Galli Anadolu'da yaşayan beş-on milyon Türk nüfus ile bağları olan bu Türkleri yönetebilmek için Venizelos'un büyük bir ordu kurması gerektiğini ve bu durumun bölgede düzeni bozacağını ve Konferansın bölgede karışıklık istemediğini belirtmiştir.<sup>76</sup>

İtalyan temsilci Yunanların talep ettiği yerlerin büyük bir bölümü ile ilgili daha önce Fransa ve Büyük Britanya ile mutabakata vardıklarını ifade ederek 19 Nisan 1917 tarihli Saint-Jean-de-Maurienne Anlaşması ile İzmir ve Antalya kıyılarına kadar uzanan bölgenin İtalyanlara bırakıldığını hatırlatmıştır. 26 Temmuz 1917'de Fransa ile İtalya arasında yapılan anlaşmaya göre Lamas nehri (Limonlu Çayı) Anadolu'da iki ülkenin sınırı olarak kabul edilmiştir. Yine Londra'da 18 Ağustos 1917 tarihinde yapılan anlaşma ile İtalya'nın Mayıs 1916 tarihinde Fransa ve Büyük Britanya'nın Ermeni, Suriye, Mezopotamya, Filistin, Arabistan ve Kızıldeniz ile ilgili düzenlemelerini kabul etmesine karşılık İtalya'ya verilen toprakların Venizelos tarafından talep edilmesini doğru bulmadığını ifade etmiştir.<sup>77</sup>

İtalyan temsilci Fransız ve İngiliz temsilcilere şunu söylemiştir: “Şimdi size basit bir soru soracağım! Amerikan temsilcisi Yunan taleplerini temelsiz bulması ve yukarıda bahsettiğim anlaşmaya Amerikalıların imzalamamış olmasından dolayı bu soru Amerikan temsilcisini ilgilendirmiyor. İtalyanlarla 1917'de bu bölge için anlaşma yapılmasına rağmen şimdi bu bölgeyi Yunanlara nasıl veriyorsunuz? ”. İtalyan delege bu konuda sessiz kalmalarının bu bölge için kendilerine verilen sözden ve haklarından vazgeçtikleri anlamına gelmediğini ve bu sorunu bu platformda tartışacaklarını söylemiştir.<sup>78</sup>

Galli, bu anlaşmanın yürürlükte olmadığını söylemek isteyenlere 26 Nisan 1915 tarihinde imzalanan Londra Anlaşmasını hatırlatarak bu anlaşmaya göre yine Batı Anadolu bölgesi yani

<sup>74</sup>Agb, s.91-93.

<sup>75</sup> Agb, s.94.

<sup>76</sup> Agb, s. 94,95.

<sup>77</sup> Agb, s.96.

<sup>78</sup> Agb, s.96.

Venizelos'un talep ettiği bölgeler İtalyanlara verilmişti.<sup>79</sup> İtalyan temsilci Londra Anlaşması'nın 8. Maddesini hatırlatarak bu bölgenin İtalyanların rızası olmadan hiçbir şekilde başka bir devlete verilemeyeceğini ifade etmiştir. İtalyan temsilci devletin çıkarlarını koruyacağını ve Ege Adaları ve Anadolu ile ilgili alınacak her türlü karara karşı çıkacaklarını net bir şekilde ifade etmiştir. Amerikan temsilcisi Westerman, İtalyan temsilcisinin "Amerika'nın Anadolu ve Oniki Ada ile ilgili yapılan anlaşmalarla ilgisi yoktur" yönündeki sözlerine itiraz ederek, Amerika'nın her iki bölge ile ilgili çıkarlarının söz konusu olduğunu hatırlatıp bahsi geçen anlaşmaların bölgenin geleceği ile ilgili konularda temel alınamayacağını söylemiştir.<sup>80</sup>

Sir Eyre Crowe söz alarak konunun bahsedildiği gibi hassas bir konu olduğunu kabul ettiğini ve İtalyan temsilcilerin itirazlarını anlayabildiğini, ancak şu anda 1917'de İtalyanlarla yapılan anlaşmaların halen geçerli olup olmayacağı yönünde bir fikir beyan etmeye bir yetkisinin olmadığını söylemiştir. Ancak, İtalyan temsilcilerin bu anlaşma bahsini açmalarından dolayı bununla ilgili birkaç hususu belirtmenin yararlı olacağını ifade etmiştir. İngiliz temsilci 1917 anlaşmasının geçerli olmadığını sadece Büyük Britanya'nın söylemediğini, diğerlerinin de bu anlaşmayı geçersiz saydıklarını, ayrıca bunu İtalyan hükümetine resmen bildirdiklerini söylemiştir. Crowe ayrıca 1915 anlaşmasının İzmir'den bahsetmediğini ifade etmiştir. Crowe bu meseleyi tartışmanın Komisyonun yetkisi dışında olduğunu, şu anda olağanüstü bir durumda bulduklarını, kendilerinin Yunan taleplerini görüşmek üzere görevlendirildiklerini, ancak İtalyan temsilcilerin bu konuyu tartışmaya muhalefet ettiklerini söylemiştir. Kendilerinin Onlar Konseyi tarafından tevdi edilen konuyu görüşmek için görevlendirildiklerini ve Onlar Konseyi'nde İtalyanların da bulunduğunu hatırlatmıştır. İtalyanların da içinde bulunduğu bir konseyin verdiği görevi Komisyonun yerine getirmesine İtalyanların muhalefet etmemesini ve Komisyonun bu görevine devam etmesi gerektiğini savunmuştur.<sup>81</sup>

İtalyanların kendilerine daha önce gizli anlaşmalarla verilen yerlerin Yunanlarca talep edilmesine muhalefet etmesine ve süreci çıkmaza götürmelerine Komisyon Başkanı Jules Cambon müdahale etmiştir. Cambon, Komisyonun görevinin Anadolu'nun geleceği ile karar vermek değil daha sınırlı bir şekilde Yunanların taleplerini görüşmek olduğunu hatırlatmıştır. Cambon, eğer İtalyanlar kendilerine bu yerler için söz verildiğini ve bunun aksini kabul etmeyeceklerini, ya da belirli şartlar doğrultusunda daha önceki anlaşmalarda bazı değişikliklere gidilmesi gerektiğini düşünüyorlarsa bunu açıkça söylemeleri gerektiğini ifade etmiştir. Cambon, bu talebi Onlar Konseyi'ne iletceğini söylemiştir. Komisyonun Yunan taleplerini görüşmek üzere görevlendirildiğini ve bu konu ile ilgili Onlar Konseyi'ne bir görüş bildirmeleri gerektiğini hatırlatmıştır.<sup>82</sup>

Fransız temsilci Gout söz alarak 1915 Anlaşmasında ilk olarak İtalya'nın savaşa girmesinin amaçladığını ve bu anlaşmanın Fransa hükümetinin Oniki Ada üzerinde herhangi bir söz söylemesine müsaade etmediğini ve Oniki Ada'nın İtalyanların olduğunu, Lozan Anlaşması ile (1. Lozan Anlaşması) bunun teyit edildiğini ifade ederek Komisyonun adalar üzerinde değil de Venizelos'un diğer talepleri üzerinde yoğunlaşması gerektiğinin altını çizmiştir. Özellikle İzmir ile ilgili bir karar verilmesi ve Onlar Konseyi'ne sunulması gerektiğini vurgulamıştır.<sup>83</sup>

Gout konuşmasında Amerika'nın bu anlaşmaların dışında olduğunu, zira İtalyanların bizzat İngiltere ve Fransa'nın yanında yer aldığını ima etmiştir. Amerikan temsilcisi Westerman kendisinin kendi devletin görüşlerini Komisyonda dile getirmekle görevli olduğunu ve daha

<sup>79</sup>Agb, s.97.

<sup>80</sup>Agb, s.98.

<sup>81</sup>Agb, s.99.

<sup>82</sup>Agb, s.100.

<sup>83</sup>Agb, s.101.

önce İtalyanlarla yapılan anlaşmaları tanımak zorunda olmadığını dile getirerek Wilson Prensipleri çerçevesinde meselelerin halledilmesi gerektiğini söylemiştir.<sup>84</sup>

Komisyon Başkanı, Amerikan temsilcisinin Wilson Prensiplerini hatırlatması üzerine bu prensiplerin her alanı kapsamadığını vurgulayarak 1915 Anlaşması'nın Fransa, İngiltere ve İtalya arasında yapıldığını ve bu savaş sürecinde Büyük Devletlerin bir iç meselesi olduğunu söylemiştir. Başkan, “eğer Wilson Prensipleri geçmişi de bağlayacaksa o zaman çok uzaklara gidip her milletin günlük sorunlarına da bunu uygulamamız icap eder”<sup>85</sup> diyerek Amerikan temsilcisinin her defasında söz konusu prensipleri hatırlatmasından memnun olmadığını göstermiştir.

Başkan, Komisyona verilen görevden uzaklaşıldığını ve kısır tartışmalar içerisine girildiğini düşünmüş olacak ki, bu konuları bir kenara koymak istemiştir. Başkan, İtalyan temsilcilerin dile getirdikleri meselelere bir şerh koyup Komisyondan beklenen görüşü bir an önce oluşturmaları gerektiğini söylemiştir. Cambon, bu tartışmaların sonunda İtalyanlarla Yunanlılar arasında bir mutabakata varılmasını da kişisel olarak dilediğini belirtmiştir. Bu ifadeler karşısında İtalyan temsilci De Martino Komisyonun çalışmalarına memnuniyetle katılacağını ifade etmiştir.<sup>86</sup>

Cambon ise İzmir için oylama yapılabileceğini söylemiştir. Fransız temsilci Gout, İzmir ile ilgili iki proje olduğunu ifade ederek İngilizlerin halen daha sınır hatları ile ilgili görüşlerini koruyup korumadığını sormuştur. İngiliz temsilci Nicolson, kuzey sınırı için Fransız temsilcinin görüşlerine uygun bir şekilde Edremit'i Türk sınırları içerisinde bırakabileceklerini, güney sınırı için de Fransız delegasyonunun önerdiği sınır hattına artık itiraz etmeyeceklerini söylemiştir. Gout söz alarak Aydın çevresinde Türklerin Rumlardan daha kalabalık olduğunu ancak Aydın merkezinde önemli bir oranda Rum nüfusu söz konusu olduğunu söylemiştir.<sup>87</sup>

Komisyon Başkanı söz alarak bu zamana kadar tarafların Yunan talepleri ile ilgili görüşlerini ve İtalya temsilcisi De Martino'nun Yunan taleplerine şerh koymasını dinlediklerini, gelecek sefer Büyük Britanya temsilcisi Harold George Nicolson ve Fransız temsilci Krajewski'nin bir rapor hazırlamasını kolaylaştıracaklarını söylemiştir. Başkan, eğer bir karara varırlarsa Onlar Konseyi'ne sunacaklarını, eğer varamazlarsa Konseye bir karara varamadıklarını iletceklerini belirtmiştir.<sup>88</sup>

Yunan işleri ile ilgilenen komisyonda görevli olan Fransız temsilci Laroche, komisyonda görüşülen öneriler dikkate alındığında genel olarak Fransa ve İngiltere'nin görüşünün Anadolu'nun Avrupalı ülkelerce manda yönetimiyle yönetilmesi, İzmir ve çevresinin Yunanlara bırakılması görüşünün ağır bastığını ifade etmiştir. Amerikan temsilcisi Westermann bu görüşlere katıldığını belirtmektedir. Ancak Amerikan görüşlerinin de dikkate alınmasını istemiştir. İngiliz temsilcisi Crowe, İngiliz görüşünün tam bu olmadığını, görüşlerinin Rum unsuru olan yerlerin Yunanistan'a verilmesi yönünde olduğunu, zira Avrupa medeniyeti ve ırkına mensup unsurların bir diğer Avrupalı milletin mandasına girmesinin mahsurları olduğunu söylemiştir. Başkan, bu görüşün kabul edilip edilmediğini sormuş, Fransız Gout, olumlu cevap vermiş, Westermann ise yukarıda belirttiği hususların dikkate alınması şartıyla bunu kabul ettiğini belirtmiştir.<sup>89</sup>

Başkan bu meselede fikir birliğine varıldığını ifade etmiş ve Oniki Ada meselesinin görüşülmesine geçilmiştir. Başkan, Oniki Ada meselesini Onlar Konseyi'nde bulunan İtalyan hükümeti temsilcisinin 1915 Anlaşmasına imza atan ve Onlar Konseyi'nde temsil edilen ülkelerle tartışması gerektiğini ifade ettiğini, bu konuda Fransız Gout'nun Fransız görüşünü dile getirdiğini söylemiştir. Başkan, Komisyon adına bu meselenin İtalya ve Yunanistan arasında çözülmesini

<sup>84</sup> *Agb*, s.101.

<sup>85</sup> *Agb*, s.102.

<sup>86</sup> *Agb*, s.102.

<sup>87</sup> *Agb*, s.102.

<sup>88</sup> *Agb*, s.103.

<sup>89</sup> *Agb*, s.104.



dilediğini de ilave etmiştir. Amerikan temsilcisi Westermann hükümetinin görüşlerinin bu konuda ifade edildiğini, Venizelos'un taleplerini etnik unsur üzerine bina ettiğini, Oniki Ada meselesinde Bozcaada ve Gökçeada'nın stratejik öneminden dolayı kurulacak olan İstanbul Yönetimine bırakılması gerektiğini savunmuştur.<sup>90</sup>

Crowe, Yunanların talep ettiği bu iki adanın Meis Adası da dâhil Oniki Ada'ya dahil olmadığını, Westermann'ın söz konusu iki adanın stratejik bir öneme sahip olduğu yönündeki görüşüne katılmadığını ifade ederek Çanakkale Boğazı'nın savaş sonrasında serbest bölge olduğunu ve askeri bölge olmaktan çıktığını, dolayısıyla bu iki adanın stratejik önemini kaybettiğini iddia etmiştir. Bu iki adanın Yunan olduğu şüphe götürmediğinden buraların Yunanistan'a bırakılması gerektiğini savunmuştur. Meis Adası'nın ise Anadolu'nun güney kıyılarında olduğu ve buranın Yunanistan'a bağlanmasına karşı çıkılmasında bir haklı gerekçe olmadığını söylemiştir.<sup>91</sup>

De Martino bu teklife itiraz ederek bu adanın 1913 Büyükelçiler Konferansı'nda tartışma konusu olduğunu, İtalyan temsilcisinin bu Konferansta Meis Adası'nın Anadolu kıyısına çok yakın olduğunu ve adanın bu topraklardan ayırilamayacağını ifade ettiğini söylemiştir. Ancak sadece 1917 Anlaşması değil, Nisan 1915 Londra Anlaşması'nın 9. Maddesi uyarınca bu yeri talep ettiklerini ve İtalya'nın Meis Adası üzerindeki haklarını korumaya mecbur olduğunu belirtmiştir.<sup>92</sup>

Fransız temsilci Gout, Gökçeada ve Bozcaada ile ilgili Fransız delegasyonunun İngiliz delegasyonu ile aynı görüşe sahip olduğunu söylemiştir. Çanakkale Boğazı'nın önünün bundan böyle askeri açıdan kullanılamayacağını, bu yüzden bu iki adanın İstanbul Yönetimine bağlanmasına gerek olmadığını, adaların Yunanistan'a bağlanmasının Boğazların tarafsızlığı açısından daha iyi olacağını ifade etmiştir.<sup>93</sup>

Yunan taleplerinin görüldüğü bu toplantılarda genel olarak İngilizler ve Fransızlar Venizelos'un iddialarını destekler görünümündeydi. İtalyanlar Batı Anadolu'daki Yunanistan iddialarına karşı çıkmaktaydılar. Amerikalılar ise Yunan taleplerinin bazı hususlarına karşı çıkmış ve her defasında Wilson Prensiplerinin uygulanmasını önermişlerdir. Komite üyeleri arasında yapılan görüşmeler sonunda Yunanistan'ın toprak iddiaları üzerine bir anlaşma imkânı bulunamamış ve komite 4 Mart günü son raporunu hazırlayarak 6 Mart'ta Yüksek Konsey'e sunmuştur.<sup>94</sup>

Yunan komitesi Yüksek Konsey'e sunmuş olduğu raporunda İtalyanların ve Amerikalıların itirazlarına rağmen Yunanistan'ın Batı Anadolu'da talep etmiş olduğu toprakların sınırlarını ek bir bölüm ile belirlemiştir.<sup>95</sup> Rapora göre İngiliz ve Fransız delegasyonu Venizelos'un belirttiği ve haritalarda belirlenen toprakların Yunanistan'a katılması üzerine anlaşmışlardı. Amerikalı delegeler ise İngiliz ve Fransız temsilcilerinin kararlarına katılmıyorlardı. Yunan komitesinin 6 Mart'taki raporundan sonra Komite varlığını daha iki hafta kadar sürdürmüş ve 21 Mart'ta Komitenin görevine son verilmiştir.<sup>96</sup>

Mart ayının ilk haftası Yunan taleplerinin Büyük Güçler tarafından genel olarak kabul görmesi İtalyan kamuoyunun tepkisinden çekinen hükümeti telaşa düşürmüştür. Daha bir ay öncesinde 7 Şubat'ta Bonin ve De Martino'nun farklı şekillerde ifade ettikleri gibi belirli tavizler karşılığında İzmir'den vazgeçme eğiliminde oldukları görülüyordu. Aynı gün Paris'te bulunan İtalyan heyeti

<sup>90</sup> *Agb*, s.105.

<sup>91</sup> *Agb*, s.105.

<sup>92</sup> *Agb*, s.105.

<sup>93</sup> *Agb*, s.106.

<sup>94</sup> Demirhan, *agm*, s.212.

<sup>95</sup> Ediz, *age*, s.122, 123; Demirhan, *agm*, s.214.

<sup>96</sup> *Agm*, s.214.



İçişleri Bakanlığına kamuoyunun bu yönde hazırlanması amacıyla İtalya'nın İzmir'den vazgeçmek karşılığında ne gibi koşullar öne sürdüklerini bildirmişti.<sup>97</sup>

Venizelos'un Trakya ve Anadolu'nun Ege kıyılarının Yunan topraklarına katılması için iddia ettiği nüfus istatistiklerine karşı İtalyan Dışişleri Bakanı Sannino, İstanbul'da Yüksek Komiserliğe tayin edilen Sforza'dan Venizelos'un rakamlarının doğru olup olmadığına dair ve mümkünse bu iddaları boşa çıkaran belgeler bulmasını istemiştir. Bunun üzerine, Sforza 27 Mart'ta kendisine Trakya'nın etnik yapısını gösteren ve söz konusu iddiaları yalanlayan büyük bir harita göndermiştir.<sup>98</sup>

Büyük Güçlerin Venizelos'un Batı Anadolu topraklarındaki talepleri karşısında bir fikir birliği içerisinde oldukları söylenemez. Amerikan diplomatları arasında İzmir'in Yunanistan'a verilmesine karşı en kuvvetli tepki Atina Elçisi Droppers Garret'ten gelmiştir. Paris'teki meslektaşlarına gönderdiği 13 Mart 1919 tarihli mektupta Garret'in itirazları net bir şekilde görülmektedir. Garret, Venizelos'un amacının İzmir ve çevresini Yunan Krallığına katmak olduğunu ifade ederek bu bölgede çizilecek bir sınır ile Rum ve Türk topraklarının kesin bir şekilde birbirinden ayrılması sonucu Orta Doğu'da mutlak bir barışın sağlanacağına büyük devletleri de inandırmaya çalıştığını söylemektedir. Garret, Venizelos'un çizeceği sınırlar ne olursa olsun Rumların bunlarla yetinmeyeceğini, Rumların sadece İzmir'de değil, Osmanlı Devleti'nin her kıyı şehrinde yaşadıklarını (Trabzon, Samsun, Adana, İskenderun ve özellikle İstanbul) ve bu Rumların Türk idaresinde bırakılmalarından dolayı bir memnuniyetsizlik ortaya çıkacağını dile getirmektedir. Garret İzmir'in Yunanlara verilmesini öngören tek sebebin oradaki Türk idaresi altında inleyen soydaşlarını kurtarmak olduğu iddiasını da samimi bulmayarak eleştirmektedir.<sup>99</sup>

İngilizler de Yunan taleplerini desteklemelerine rağmen kendi aralarında bu yönde bir fikir birliği bulunmamaktaydı. Zira İngiliz ve Fransız delegasyonunun Venizelos'un talep ettiği toprakların Yunanistan'a katılmasına karar vermesinden haberi olmayan Amiral Calthorpe 3 Nisan 1919 tarihli raporunda Helen Krallığının Ege'nin doğu tarafına yayılmasının ilgili hiç bir tarafı memnun etmeyeceğinin altını çiziyordu.<sup>100</sup> İmparatorluk Genel Kurmay Başkanı Henry Wilson, Lloyd George'a yazdığı 4 Nisan 1919 tarihli mektubunda ise Merkezi Avrupa'da, Balkanlarda ve Türkiye'de meydana gelecek olan karışıklığa ve belirsizliğe askeri açıdan hiç bir müdahalede bulunmayayı tavsiye etmiştir. Lord Curzon da 18 Nisan 1919 tarihli "Ortadoğu meselesinin şimdiki durumu" başlıklı raporunda "Amerikalıların muhalefet edecek olmasına rağmen Venizelos'un diplomatik kabiliyeti sayesinde İzmir'in ve muhtemelen Aydın Vilayeti'nin Yunanlara verilmesi başarılmıştır" cümlesini yazmaktadır. Ancak Curzon bu ifadeleri kullandıktan sonra Yunanların Selanik şehri kapılarının beş mil ötesinde asayişi sağlamaktan aciz olduklarını dile getirerek bunlara bütün Aydın Vilayeti'nde nizam ve asayişi koruma vazifesinin nasıl verileceğini sormaktadır.<sup>101</sup>

Fransız tarafı da İtalya'ya karşı izlenecek politikada bir uyum içerisinde değildi. Özellikle Clemenceau, Konferans sırasında gittikçe artan ve Nisan ayında kendisini iyice belli eden şekilde tavrını ABD başkanıyla iş birliğinden yana koymuş, İtalyan liderlerden uzaklaşmıştı. Oysa uzun süre Roma Büyükelçiliği görevinde bulunan Camille Berrere ve yakın arkadaşı Francois Charles-Roux ile Raimond Poincare İtalyanlarla savaşta ittifaklarının barış müzakereleri ve sonrasında

<sup>97</sup> Fabio L. Grassi, *İtalya ve Türk Sorunu 1919-1923 Kamuoyu ve Dış Politika*, Çev. Nevin Özkan, Durdu Kundakçı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s.39.

<sup>98</sup> *Age*, s.37.

<sup>99</sup> Yuluğ Tekin Kurat, "Batılı Kaynakların Işığında İzmir'in İşgali Sorunu", *VII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, C.II, Ankara 1973, s. 845.

<sup>100</sup> Jaeschke, *age*, s.61.

<sup>101</sup> *Age*, s.62.

da sürmesinden yanaydı. Barrere, İtalya'nın içerisinde olmadığı bir barışın ilerde kesinlikle çok kötü sonuçlarının olacağını iddia etmiştir.<sup>102</sup>

### 3. Büyük Güçlerin Yunanistan Lehine Tavır Alması ve İzmir'in İşgal Kararının Verilmesi

19 Nisan'da Orlando, Dörtler Konseyi'nde, Adriyatik'in Slavca konuşulan bölgelerinin İtalya topraklarına katılması konusunda bazı isteklerde bulunmuştur. Bu istekler içerisinde Fiume ve Dalmaçya kıyıları da vardı. Konseyin diğer üyeleri İtalyan isteklerine karşılık vermeyi Wilson'a bırakmışlardı. Wilson, daha önce uluslararası sorunlar çıkararak ve bir dünya savaşına neden olan gizli stratejik anlaşmaların kabul edilemeyeceğini ve bundan dolayı İtalya'nın stratejik sorunlarını bir anlaşmaya dayanak tutmayı kabul etmediklerini belirtmiştir. Wilson bunca ağır bedeller ödenen büyük bir savaştan sonra yepyeni bir düzen oluşturulacağı noktasında dünyaya söz verildiğini ve bu yönde ilkeler açıklandığını söyleyerek bu yoldan dönülmesi durumunda ABD'nin bu duruma verilecek bir cevabının olamayacağını belirtmiştir.<sup>103</sup>

Bir gün sonra Orlando, isteklerinin en asgarisi olan Fiume'nin kendilerine verilmemesi durumunda İtalyan iç siyasetinde çok sert tepki ile karşılaşacaklarını net bir ifade ile Konseye bildirerek gizli anlaşmaların yok sayılmasını eleştirmiştir. Wilson, İtalyan temsilcinin bu ifadeleri karşısında şaşırıldığını ve Wilson Prensiplerinin sadece kendisinin veya Amerika'nın değil bütün dünyanın ortak duygularını dile getirdiğini söylemiştir. Amerika'nın savaşa katılmasının nedeni olan prensiplere dayanan 14 maddenin Balkanlar'da ve İtalya'da toprak konuları için açık temeller getirdiğini savunmuştur. Wilson Komisyonun Orlando'nun tutumunu onaylaması durumunda bu ilkelerin karşısında hiçbir zaman telafi edilemeyecek bir zıt durum ortaya çıkacağını iddia etmiştir. Tartışmalar toplantının devam eden saatlerinde devam etmiş ve anlaşmazlık konuları ertesi güne ertelenmiştir.<sup>104</sup>

21 Nisan 1919 tarihinde Dörtler Konseyi'nin yaptığı sabah oturumunda Lloyd George stratejik nedenlerden dolayı İtalyanlara Fiume dışında, adaları ve Dalmaçya kıyılarını vermeyi önermiştir. Lloyd George'u bu düşünceye iten sebep onun Yugoslavların henüz adalar konusuna ilgi göstermemesi ve onların bu öneriyi kabul edeceğini düşünmesinden kaynaklanmaktaydı. Wilson, Sırların bu duruma tepki göstereceğini ileri sürerek bu düşünceyi de kabul etmemiştir.<sup>105</sup>

Öğleden sonraki oturuma Orlando katılmamıştır. Bu oturumda Lloyd George, Clemenceau'nun da onayını alarak yeni bir öneri gündeme getirmiştir. Buna göre Lloyd George, İtalyanlara İzmir ve çevresinin verilmesini, İstanbul ve Ermenistan'ı içerisine almayacak bir şekilde Anadolu'da bir manda bölgesinin ayrılmasını önermiştir. Wilson, Konferansın bütün dünya barışını güven altına alacağı yönünde genel bir kanaatin hakim olduğunu hatırlatarak barışı tehlikeye atacak anlaşmalara girmeyeceğini belirtmiştir. Bu kez İngiliz Başbakan manda yerine etki alanı verilmesini teklif etmiştir. Bu teklife Wilson iki açıdan karşı çıkmıştır. Birincisi, İtalya bu tip yönetimlerde tecrübesizdi. İkincisi de İtalyanların, Yunanlılar gibi etnik yönden bir istekleri bulunmuyordu. Londra Anlaşması ile verilen sözlerin baskısı altında olan Lloyd George bu kez, İtalyanlara bölgede ticarî haklar ve demir yolu yapımı gibi alanlarda izin verilmesini gündeme getirmiştir. Wilson, İtalyanlara hakkı olmayan bir şeyin verilmesine rıza gösteremeyeceklerini söyleyerek bu düşünceye de karşı çıkmıştır.<sup>106</sup>

---

<sup>102</sup> Volkan Aksoy, "Paris Barış Konferansı'nda İtalyanlar", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 16, S. 32 (Güz 2020), s.646.

<sup>103</sup> Laurence Evans, *Türkiye'nin Paylaşılması (1914-1924)*, Çev. Tefik Alanay, Milliyet Yayınları, İstanbul 1972, s.157,158.

<sup>104</sup> *Age*, s. 159.

<sup>105</sup> *Age*, s.159.

<sup>106</sup> *Age*, 159,160.

Orlando'nun Dörtler Konseyi'nde belirttiği gibi İtalyan iç siyaseti kendilerine verilen sözlerin yerine getirilmesi için büyük bir beklenti içerisindeydi. Nisan ayının son haftasında İtalya'da bu yönde büyük gösteriler yapılmış ve İtalyan taleplerinin yerine getirilmesi için halk sloganlar atmıştır. Bu tarihlerde halkla birlikte Kral, Orlando hükümetine İtalyan toprak talepleri için açık destek vermiştir.<sup>107</sup>

Adriyatik'teki Fiume limanını Amerika'nın ısrarlarına rağmen Yugoslavya'ya bırakmamakta direnen İtalyanlarla Wilson arasındaki anlaşmazlık belirgin bir hale gelmiştir. Orlando, 24 Nisan'da mevcut durumu parlamentoda tartışmak bahanesiyle Paris'ten ayrılmıştır. Orlando ile Wilson arasındaki gerginlik Venizelos'a alan açmış ve İzmir için yapılacak görüşmelerde eline önemli bir fırsat vermiştir. İtalyanların barış konferansından çekilmelerinin ardından Antalya, Fethiye, Marmaris ve Kuşadası'na çıkarma yaptıkları haberi Paris'e ulaşmıştır. 6 Mayıs 1919 tarihinde yapılan oturumda İzmir'de 7 İtalyan harp gemisinin demirlediğine işaret eden Lloyd George, İtalyanların yerli Rumlar ile Türkleri birbirine düşürüp asayişini sağlamak bahanesiyle karaya çıkacaklarını, bunu önlemek için de şehre 2 veya 3 Yunan alayının gönderilmesini ve bu konuda Venizelos'a yetki verilmesini istemiştir. Bu öneri Başkan Wilson tarafından da desteklenmiştir. Aynı akşam Venizelos ile birlikte toplanan ve içerisinde Britanya'yı temsilen Amiral Hope ve General Wilson, Amerika'yı temsilen General Bliss ve Fransa'yı temsilen General Belin'in yer aldığı askeri komite Yunan işgalinde yaşanabilecek gelişmelerle ilgili Yüksek Konsey'e bilgi vermiştir. Bu gelişmeler yaşanırken Yugoslavya ile Fiume konusunda bir anlaşma zemini arayan İtalyan temsilciler 7 Mayıs'ta Paris'e gelmiştir. Ancak temsilciler İzmir konusunda yapılan görüşmelere çağrılmamışlardır. General Bliss ve General Wilson'un katıldığı 7 ve 10 Mayıs'taki oturumlarda İtalyanların müdahalesi, İzmir limanına girecek konvoy ile karaya çıkacak Yunan birliklerine Türklerin karşı koymasının durdurulması gereken tedbirler masaya yatırılmıştır. İzmir'e yapılacak harekât 14 Mayıs Çarşamba günü olarak belirlenmiştir. Fransız Başbakan Clemenceau 11 Mayıs'ta yapılan oturumda Türklerin durumu öğrendiklerini, İtalyanların ise vaziyet hakkında malumatları olduğunu düşündüğünden bir karışıklık çıkmaması amacıyla konunun bu iki devletle daha detaylı görüşülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu kapsamda harekâta 48 saat ara verilmesini önermiştir. Toplantıya Lloyd George'nin yerine katılan İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour St. Jean de Maurienne Anlaşması ile İzmir'in İtalyanlara verildiğini ancak bu anlaşmanın Rusya tarafından onaylanmaması sebebiyle hükümsüz kaldığını belirterek İtalyanların İzmir üzerinde bir hak talep edemeyeceğini iddia etmiştir. Başkan Wilson'un ısrarı üzerine harekâtın Clemenceau'nun önerdiği gibi 48 saat yerine 24 saat ertelenmesi kararlaştırılmıştır. Buna göre harekât 15 Mayıs'a ertelenmiştir. İtalyanlar 12 Mayıs'ta yapılan toplantıda bir oldubitti ile karşılaşmışlardır. Clemenceau, İzmir Hristiyanlarını kurtarmak için şehre Yunanları çıkarmak kararı aldıklarını, bu harekâta İngiliz ve Fransızlarla birlikte İtalyanların da katılmasını istediklerini belirtmiştir. Orlando, daha önce verilen kararları ve harekât planını etkileyecek bir öneri ile cevap vermiştir. Orlando'ya göre İzmir hakkında Sulh Konferansı kesin bir hüküm verinceye kadar İngiliz, İtalyan, Fransız ve Yunan birliklerinin şehirde kalması ve bu şekilde harekâta uluslararası bir görünüm verilmesi gerekmektedir. Şehrin emniyeti Yunanlar tarafından sağlanacağı için en büyük askeri kuvvet onlar tarafından karaya çıkarılacaktı. İngiliz ve Fransızlar çok az bir kuvvetle buna dâhil olacağından bu kuvvetlerin Yunanların emrine girmesi düşünülemezdi. Bu açıdan tüm işgalin Yunanlara bırakılması gündeme gelmiştir. Orlando, İzmir için ön görülen planın farkındaydı ve bu durumda Büyük Güçlerle daha fazla mücadeleye girişmek istemiyordu. Bundan dolayı Fiume'nin kendilerine verilmesi karşılığında Anadolu'daki isteklerinden vazgeçebileceklerini karşı tarafa bildirmekle yetindiler. İtalya'nın bu işgale karşı koymayacağı anlaşılınca 12 Mayıs akşamı Amiral Calthorpe'a Paris'ten gönderilen telgrafla harekete geçilmesi emri verilmiştir.<sup>108</sup>

<sup>107</sup> Ediz, *age*, s.127.

<sup>108</sup> Tekin, *agm*, s. 846, 847, 848.

14 Mayıs 1919 sabahı Amiral Calthorpe'un başkanlığında, Fransız, Birleşik Amerika, İtalyan ve Yunan filo komutanları toplanmışlar, İzmir'in ne suretle işgal edileceğini görüşmüşlerdir. Bir gün sonra 15 Mayıs sabahı İzmir'in işgali gerçekleştirilmiştir.<sup>109</sup>

### Sonuç

Dünya devletlerinin kaderini etkileyecek ve sınırların yeniden çizilmesine neden olacak olan I. Dünya Savaşı'nın başlaması o dönemde birçok problemle baş etmekle uğraşan Yunan Krallığı için ciddi bir fırsatı da beraberinde getirmişti. Venizelos gelişmeleri iyi bir politikacı refleksi ile okumuş ve savaşın sonunda nimetlerden yararlanmak için savaşa İngiltere ve Fransa safında girmek için her türlü fırsatı kullanmıştır. I. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın amacı geleneksel düşmanları olan Osmanlı ve Bulgaristan'ın yer aldığı ittifakın karşısında olan oluşumun içinde olmaktı. Savaşa dâhil olmak noktasında Kral Konstantin'in itidalli ve yavaş davranması, Yunanistan'ın I. Dünya Savaşı'na girip girmemesi konusunda Eleftherios Venizelos ile anlaşmazlığı Ulusal Bölünme'ye kadar varmış ancak bu süreçten Venizelos galip çıkmıştır. Venizelos kısa bir süre sonra Yunanistan'ı İtilaf devletleri safında savaşa dâhil etmiştir.

Savaşın sonunda Yunan çıkarlarının çakıştığı ülkelerin başında İtalya gelmekteydi. Avrupa'nın büyük devletleri arasında en son giren İtalya Akdeniz'de yayılma siyaseti güdeceği güce ulaştığında kendisine ancak Akdeniz'in doğusunda yer alan Trablusgarp'ta yer bulmuş ve Balkan Savaşları sonrasında Trablusgarp ile birlikte Rodos ve Oniki Ada'yı topraklarını katmıştır. İtalya kendi etki alanını genişletmek, ardından Anadolu'nun batı ve güney bölgelerine uzanabilmek ve elde edebilirse bazı Afrika kolonilerini egemenliğine katmak amacındaydı. İngiltere, Fransa ve Rusya ile yapılan gizli Londra Anlaşması ile bu amaçlar doğrultusunda sözler almış ve 23 Mayıs 1915 tarihinde İtilaf devletleri safında savaşa dâhil olmuştur. Ancak Nisan ve Mayıs 1916'da İngiltere, Fransa ve Rusya'nın kendi aralarında yapmış olduğu gizli anlaşmalarda yer alamayan İtalya, Rusya'da çıkan Şubat (Mart) 1917 İhtilali sonrası Büyük Britanya ve Fransa ile 19-21 Nisan 1917 tarihinde St. Jean De Maurienne'de görüşmeler yapmış ve nihayetinde Mersin hariç, Antalya, Konya, Aydın ve İzmir bölgeleri için bu devletlerden söz almıştır. Bu anlaşmanın yürürlüğe girmesi Rusya'nın da onaylamasına bağlı tutulmuştu. Ancak Rusya'da Geçici Hükümet iktidardan düşünceye kadar bunu onaylamamıştır. I. Dünya Savaşı Büyük Güçlerin kendi aralarında çıkar alanlarını daha sonra belirleme ve bu meseleleri savaş sonrasına bırakma eğilimleriyle sona ermiştir.

Yeni bir çatışma alanı oluşturmaması ve galibiyetten elde edecekleri faydaların zarar görmemesi amacıyla yapılması planlanan barış taslağını bir an önce mağlup devletlere dikte edebilmek için Paris'te bir konferans düzenlenmesi kararı alınmıştır. 18 Ocak 1919'da açılmış olan Paris Sulh Konferansı'nda ABD, Büyük Britanya, Fransa, İtalya ve Japonya başat ülkeler olarak katılmıştır.

Venizelos, Paris Sulh Konferansı'nda ülkesinin sınırlarını genişletmek ve büyük Yunanistan'ı kurmak için büyük bir diplomatik mücadeleye başlamıştır. Konferans başlamadan önce İngiltere'nin ve Fransa'nın desteğini kazanmış olan Yunanistan, Konferansta Yüksek Konsey'in diğer iki üyesi olan İtalya'yı ve Amerika'yı ikna etmek için çeşitli iddiaları dile getirmiştir. Yunan toprak talepleri 30 Aralık 1918'de formüle edilerek bir memorandumla Büyük Güçlere sunulmuştur. Yunan Başbakan, Wilson Presipleri temelinde nüfus toprak taleplerinin haklılığını ispat etmeye çalışmış, bu kapsamda 3 ve 4 Şubat 1919'da Yüksek Konsey'in huzurunda toprak taleplerini yinelenmiştir. Venizelos sunumlarında başarılı bir performans sergilemesine rağmen ortaya koyduğu iddialar Yüksek Konsey'in tüm üyelerini ikna edememiştir. Bu nedenle Yunan iddialarının araştırılması amacıyla yeni bir komite kurulmuştur. Ancak komite üyeleri arasında da tam bir fikir birliği sağlanamamıştır. Komitede yer alan İngiliz ve Fransız üyeler Yunanistan'ın

<sup>109</sup> *Türk İstiklâl Harbi*, C. II, Batı Cephesi I. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1994, s.32-35.

toprak iddialarını desteklerken, Amerikalı ve İtalyan temsilciler bu iddialara itiraz etmişlerdir. İtalyan temsilcilerin muhalefet ettikleri hususlar daha kendilerine savaş öncesi gizli anlaşmalar ile söz verilen Batı Anadolu topraklarının Yunanistan'a verilecek olmasıydı. İtalyanlar ayrıca hâkimiyetleri altında bulunan Oniki Ada'dan da Yunanistan lehine vazgeçmek istemiyordu. Amerikalı temsilciler ise Venizelos'un Konferans'a sunmuş olduğu nüfus istatistiklerinin kaynağı noktasında ikna edilmeyi bekliyorlardı. Aynı temsilciler ayrıca Batı Anadolu'nun Yunanistan'a verilmesi durumunda Anadolu'nun diğer kalan kısmında ekonomik, coğrafi ve siyasi olarak ortaya çıkacak yeni durumun istenmeyen sonuçlar doğuracağından endişe ediyordu.

Venizelos, Paris'te iddialarına zemin bulmak amacıyla yoğun bir propaganda faaliyetine girmiş, diğer yandan politik maharetini kullanarak iddialarını Batılı devletleri etkileyecek bir şekilde kullanmaya çalışmıştır. Yunan Başbakan, Batı Anadolu'da talep ettiği bölgelerde Yunan nüfusunun diğer nüfusa oranla yüksek olduğunu, bölgenin ülkenin diğer kalanına göre daha farklı bir görünüm arz ettiğini, bölgedeki Rumların buralarda bir değer oluşturduğunu, bölgede yaşayanların Yunanistan ile birleşmeyi arzuladıklarını ve bu bölgedeki nüfusun saf Yunan ırkına mensup olduğunu iddia ederek toprak taleplerinin meşru zeminde yapıldığını göstermeye çalışmıştır.

Yunan Başbakan bu dönemde ilk olarak Amerikan başkanı Wilson ile doğrudan görüşmüş ve güçlü propaganda faaliyetlerinin bir neticesi olarak 1919 yılının Nisan ayında Amerika'nın desteğini kazanmayı başarmıştır. Venizelos için Batı Anadolu'nun işgali için geride tek engel İtalyanların muhalefeti kalmıştır. Venizelos bu engeli aşmak amacıyla İtalyanları yıpratma faaliyetlerine başlamıştır. Bu kapsamda Anadolu'da yaşayan Rumlara Türkler tarafından ciddi zulümler yapıldığı ve İtalyanların Türkleri Yunanlar aleyhine desteklediği propagandası devreye sokulmuştur. Yunanistan bu duruma müdahale edilmesi için Batı Anadolu'ya Yunan askerlerini göndermek için Yüksek Konsey'i ikna etmeye çalışmıştır. Yüksek Konsey'in ikna olmasına neden bir başka gelişme bu tarihlerde ortaya çıkmıştır. Nitekim İtalya, 1919 yılının Mart ayında savaş öncesi kendisine vaat edilen Anadolu topraklarını ele geçirmek amacıyla ve bu konuda ciddi olduğunu da göstermek için harekete geçmiş ve Anadolu'nun bazı bölgelerinde işgal hareketlerine girişmiştir. İtalya'nın bu hareketi Venizelos tarafından ciddi bir koz olarak kullanılmıştır. Ayrıca 24 Nisan'da Yüksek Konsey'in yapmış olduğu toplantıda İtalya'nın Adriyatik kıyılarındaki Fiume bölgesinin kendilerine ait olduğu yönünde kararlı tutumu ve bunun karşısında Amerikan başkanı Wilson'un sert bir şekilde karşı çıkması ilişkilerin bir süre kopmasına neden olmuştur. Venizelos bu durumdan yararlanmasını çok iyi bilmiştir. İtalyan temsilcilerin katılmadığı 6 Mayıs 1919 tarihli Yüksek Konsey toplantısında Büyük Britanya Başbakanı Lloyd George'un Yunanlıların Anadolu'daki Rumları korumak için Batı Anadolu'ya asker çıkarmasını teklif etmesi ve bu teklifin kabul görmesi üzerine Yunan birlikleri 15 Mayıs 1919 günü İtilaf devletlerinin koruması altında İzmir'i işgal etmiştir.

İzmir'in Yunanlar tarafından işgal edilmesi ve İtalyanların hedefledikleri bölgeleri elinde tutamamaları ve I. Dünya Savaşı'nın sonucunda çok sınırlı bir kazanç elde etmeleri iç siyasette Orlando ve daha sonra Nitti Hükümetini çok ciddi bir şekilde zora sokmuştur. Bu süreç İtalya'da aşırı milliyetçi siyasî hareketlerin güçlenmesine neden olmuştur. Yunanistan ise İzmir'in işgaliyle birlikte İngilizlerin daha çok etkisi altına girmiş ve tarihlerinde önemli bir sarsıntıya yol açan Küçük Asya felaketini yaşamak zorunda kalmıştır.



## Kaynakça

### Birincil Kaynaklar

Cinq Ans d'Histoire Grecque 1912-1917, Discours prononcés à la Chambre des députés en août 1917 par E. Venizélos, N. Politis, E. Répoullis, G. Cafandaris, Fransızca Çev. M. Maccas Léon, Berger-Levrault Matbaası, Paris.

FRANGOUDIS, G.S., L'Hellénisme en lutte contre l'Orient et l'Occident: les traités de Sèvres et de Lausanne; appel aux nations libérales, Atina 1925.

MACCAS, Léon, L'hellénisme de l'Asie-Mineure, Berger-Levrault, Paris 1919.

MERMEIX, Le Combat des Trois, Librairie Ollendorf, Paris 1922.

Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Paris Peace Conference, 1919, United States Government Printing Office, C. III, Washington 1943.

VENIZELOS, Eleftherios, La Grèce devant le Congrès de la Paix, 1919.

### Araştırma ve Tetkik Eserler

ARMAOGLU, Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995), Kronik Yayınları, İstanbul 2018.

AKSOY, Volkan, "Paris Barış Konferansı'nda İtalyanlar", Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Yıl 16, S. 32 (Güz 2020), s.633-660.

ÇELEBI, Mevlüt, Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002.

DEMIRHAN, Hasan, "Paris Barış Konferansı'nda (1919) Yunanistan'ın Toprak Talepleri ve Batı Anadolu'nun İşgal Kararının Alınması", Asia Minor Studies, C. VII, S.2, s.201-219.

EDİZ, İsmail, Diplomasi ve Savaş-İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali (1919-1922), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2015.

EVANS, Laurence, Türkiye'nin Paylaşılması (1914-1924), Çev. Tevfik Alanay, Milliyet Yayınları, İstanbul 1972.

GÜREL, Şükrü Sina, Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993), Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.

GRASSI, Fabio L., İtalya ve Türk Sorunu 1919-1923 Kamuoyu ve Dış Politika, Çev. Nevin Özkan, Durdu Kundakçı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.

HELMREICH, Paul C., From Paris to Sevres : The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920, Ohio State University Press, 1974.

JAESCHKE, Gotthard, Kuruluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri, TTK, 3. Baskı, Ankara 2011.

KURAT, Yuluğ Tekin, "Batılı Kaynakların Işığında İzmir'in İşgali Sorunu", VII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, C.II, Ankara 1973, s.842-853.

MACMILLAN, Margaret, Barış Yapanlar-Dünyayı Değiştiren 6 Ay- 1919 Paris Barış Konferansı'nın Hikâyesi, Çev. Belkıs Çorakçı Dişbudak, Alfa Yayınları, İstanbul 2015.

ÖZGIRAY, Ahmet, "Yunan Amaçları ve İtilaf Devletleriyle Birlikte Türkiye Üzerine Çevirdikleri Entrikalar 1914 1919", Atatürk Yolu Dergisi, C.I, Yıl 1989, s.549-561.

SMITH, Michael Llewellyn, Yunan Düşü, Çev. Halim İnal, Ayraç Yayınları, Ankara 2002.

Türk İstiklâl Harbi, C. II, Batı Cephesi I. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1994.



Türk İstiklâl Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, Genelkurmay ATASE Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1999.

#### **Arşivler**

Les Archives du Ministère des Affaires Etrangères Français (AMAEF),

*Conférence de la Paix 1919-1920, Recueil des Actes de la Conférence (Procès-verbaux Rapports et Documents)*, Part IV, Commission Chargée d'étudier les questions territoriales intéressant la Grèce, Imprimerie national, Paris 1923.

La Bibliothèque de Documentation Internationale Contemporaine (BDIC),

*Conférence de la Paix, Règlement*, 18 Ocak 1919.

*Conférence des Préliminaires de Paix, Composition et Fonctionnement*, 1 Nisan 1919.

#### **Gazeteler**

“Le droit de l'Arménie”, *L'Humanité*, 12 Mart 1919.

“La Grèce et la Paix”, *L'Humanité*, 5 Şubat 1919.

“La délégation grecque”, *Le Gaulois*, 10 Ocak 1919.



**HISTORY  
STUDIES**  
INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

**609**

**14 / 3**

### Summary

Eleftherios Venizelos, who became the Prime Minister of Greece in 1910 expanded the territories of Greece and took every opportunity to reach the idea of Megali Idea during the Balkan Wars. When World War I erupted, Venizelos considered this war as an excellent opportunity to realize the idea of Great Greece. Venizelos evaluated the then-current situation with a capable politician reflex and made every effort to enter the war in order to benefit from the prizes at the end of the war in the bloc where England and France took place.

Venizelos, who had a disagreement about participating the First World War with the Greek King Constantine, who was a supporter of Germany, included Greece in the war on the side of the Entente states on 26 June 1917, after he came to power again with the support of the Entente powers. Despite the fact that he was on the side of the victorious states in the war and was involved in the war at the last moment, Venizelos had territorial demands in many regions, including the Western Anatolian lands due to his contributions to the Allies side in winning the war.

Venizelos expressed his aforementioned territorial demands at the Paris Peace Conference, which was inaugurated in Paris on January 18, 1919, and was organized to prepare the draft agreements that would ensure peace after the war. At the Paris Peace Conference, one of the biggest obstacles that Greece faced with regard to its territorial claims, especially in the Western Anatolia region, was Italy's overlapping claims on this region.

Italy, which obtained a promise about Anatolian lands with the secret London Agreement signed with England, France and Russia before the war, took part in the First World War on the side of the Entente powers on 23 May 1915. During the war period, meetings were held with the representatives of the Great Britain and France in St. Jean De Maurienne and assurances were received about regions around Antalya, Konya, Aydın and İzmir on 19-21 April 1917. However, the entry into force of this agreement was dependent on Russia's ratification. Since, the Provisional Government in Russia did not approve this agreement until the removal from power, the promises made to Italy remained in vain.

At the Peace Conference convened in Paris, the biggest disagreements over the Western Anatolian lands were about the promises made to Greece for the inclusion of it in the war, in the same way as the promises made to Italy on these lands before and during the war.

In this article, the demands of Greece from the Great Powers at the Conference, the claims put forward to justify these demands, the Greek-Italian rivalry on the lands of Western Anatolia and the attitude of the USA, England and France towards the claims of the two countries will be discussed. In this context, it will be tried to reveal what kind of conflicts of interest the Great Powers, which formed an alliance with the agreements made before the First World War, fell into a disagreement after the war.

In this article, the records of the commission established to discuss the demands of Greece at the Paris Peace Conference and which are stored within the archives of the French Ministry of Foreign Affairs (Les Archives du Ministère des Affaires Étrangères Français-AMAEF) of the commission were examined and it was tried to shed light on the thoughts of the Great Powers on Anatolian lands, their attitudes towards the Italians and backdrop of the invasion of Izmir. Informations about some sessions of these commission meetings are partially discussed in some studies. However, in these studies, the records of the meetings where the Greek demands were discussed were not given in detail with a holistic manner as in this study. In this respect, the article is important in terms of bringing a new perspective to the subject.

## Ekler

**Ek 1.** Eleftherios Venizelos, Paris'teki Sulh Konferansı'nda Heyet üyeleriyle



**Kaynak:** ([www.venizelosarchives.gr](http://www.venizelosarchives.gr))

**Ek 2.** Paris Sulh Konferansı'nda Venizelos ve General Bliss



**Kaynak:** (<https://gallica.bnf.fr>)

Ek 3. Paris Sulh Konferansı'nda İtalyan delegeleri



Kaynak: (<https://gallica.bnf.fr>).

Ek 4. La Grèce devant le Congrès de la Paix, Elefterios Venizelos, 30 Aralık 1918.

